

ILLUSTRISSIMO PRINCIPI
**HENRICO FRANCO
ANDIUM DUCI.**

MAGNO, FILIO, FRATRIQUE REGIS
CHRISTIANISSIMI

FRANCISCUS BALDUINUS.
S. D.

Cum ex tuis literis, & iis, quibus
me inter tuos Libellorum in tuo
Prætorio Magistris ultro retuli-
sti, Codicillis invitatus, Aure-
liâ secundo Ligeri huc properarem, libellos
quosdam bonos, & eruditos circumtuli, ve-
teres

A 2

teres

teres dico Panegyricos, non injucundæ illius
 meæ navigationis jucundissimos comites: qui
 mihi non modò amœnissimum littus Ligerinum
 legenti suggererent, quod majori cum voluptate
 legerem: sed etiam veluti præirent sollicitè
 quærenti, ecquâ vel gratiarum actione propter
 honorem mihi delatum, privatim Te saluta-
 rem, vel gratulatione publicè Te exciperem,
 in hac tuâ urbe laureatâ veluti triumphantem,
 vel denique cohortatione incitarem deliberan-
 tem de tuâ juris Academiâ instaurandâ. Sic
 itaque in viâ mihi statim adfuerunt, qui præ-
 starent, quod quærebam, primum AUSONIUS
 cum suâ gratiarum actione ad Imperatorem
 GRATIANUM, deinde NAZARIUS cum suo Pane-
 gyrico ad CONSTANTINUM devicto *Maxentio*,
 & PACATUS cum suo ad THEODOSIUM de *Maxi-
 mo* triumphantem: postremo EUMENIUS cum
 suâ oratione de scholis, & CONSTANTII erga
 eas liberali favore ad V. P. Galliæ Præsidem.
 Ergo quatuor illos Gallos Oratores disertissi-
 mos, EUMENIUM, NAZARIUM, PACATUM, AU-
 SONIUM in non dissimili causâ ad Te legere tam
 opportunè posse videbar, quàm optabam ex
 iis etiam Te intelligere, quales olim fuissent,
 quos describunt, CONSTANTIUS, CONSTANTI-
 NUS, THEODOSIUS, & GRATIANUS. In his enim
 quatuor Principibus, cum & Tu multa, in qui-
 bus tarquam in speculo Te recognoscas, lu-
 benter lægeres, tum verò expressam habe-
 res perfecti Principis effigiem, in quam sem-
 per intuearis.

Sed

de du
 Gallia
 rum F
 rimus
 delegi
 Legatu
 de Te
 Maxim
 tem;
 MCC
 ieris C
 Scholam
 reliquit
 ad Te r
 terea t
 aliis d
 & Gra
 trem ac
 sua dec
 ab iis, q
 isque c
 Quo in
 bo, de
 Prætoric
 ciscum
 generosu
 tum, & f
 clarissimu
 quos hab
 mis Magi
 gendari

Sed ne longior nunc essem, visum est modò de duobus ad Te quidpiam referre: quod olim Gallia prædicavit, nunc minùs est fortasse notum Franciæ tuæ, & ad id tamen, quod quaerimus, agimùsque, propius accedit. Itaque delegi, quod LATINUS PACATUS Galliaæ suæ Legatus ante annos prope MCC. Romæ dixit de THEODOSIO Magno, ad eum ipsum, de *Maximo* Tyranno Galliaæ, veluti triumphantem; quòdque EUMENIUS ante annos prope MCCC. in amplissimo Galliaæ foro de sacris literis CONSTANTII Cæsaris Augustodunensem scholam restituentibus: ut, quidquid illud est reliquum ex eruditâ Antiquitate literatæ Galliaæ, ad Te referetur: interea dum Tu, quod præterea requires de duobus hisce Principibus, & aliis duobus CONSTANTINO CONSTANTII filio, & GRATIANO, qui THEODOSIUM veluti in Patrem adoptavit (nam & hosce duos, tanquam sua decora Gallia tua Tibi offerre vult) audies ab iis, quos voles habere interpretes, & Te, iisque dignos veteris memoriæ Magistros. Quo in genere, honoris causâ etiam appellabo, duos amplissimos viros præfectos tuo Prætorio, sive armato, sive togato, FRANCISCUM CARNAVALETUM, Equitem illustrem, generosum, & (quod nunc rarum est) literatum, & PHILIPPUM HURALDUM Jurisconsultum clarissimum Cancellarium tuum. Quidni enim, quos habes tuorum Consiliorum in rebus maximis Magistros, rerùmque abs Te gestarum, gerendarùmque auctores, non virtute modò,

A 3

&

& sapientiâ, & rerum usu, sed etiam doctrinâ præstantes, etiam veterum, illustriûmque exemplorum egregios sive Indices, sive Judices non haberes.

Quod si & me, quem inter tuos sacræ memoriæ (ût Leges, *Eumeniûsque* loquuntur) Magistros retulisti, & Legum Interpretem in tuo auditorio Juris esse jubes, conferre aliquid jubeas ad lectionem illorum Gallorum veterum, quos ad Te nunc refero: etsi in hac peregrinatione, sinè ocio, sinè libris, minimè comparatus sim ad aliquam scriptionem: tamen, quia Magister, (ût dicitur) memoriæ officio deesse non potest, dicam, quod de re propositâ breviter repetere, & consequi recordatione potero: prædicamque, PACATUM, quem Tibi offero, & quem rursus ex Galliâ Legatum, ut Victori gratuletur, missum esse putabis, tuum esse, hoc est, Gallum fuisse: neque, quod ineptè quidam suspicantur, quia Latinus, & Drepanius dicatur, fuisse aut Italum, aut Siculum. Non enim dissimulat, se se fuisse Aquitanum: tantóque propterea magis AUSONIUS Burdegalensis, vicinus illius, atque familiaris, agnoscit suum esse magistrum, Proconsulémque vocat, & virum doctissimum fuisse testatur. Missus ergo ex Galliâ legatus est Romam ad THEODOSIUM magnum, de *Maximo* Galliæ Tyranno victo, ût dixi, triumphantem. Nam etsi in bello civili victoria triumpho celebrari non solet, tamen THEODOSIUS ita se gesserat contra *Maximum*, ut

PA-

PACATUM

se Ma

die M

gio C

just. li

rum

addo,

Anno

Urbem

post vi

post P

missus,

nition

Senat

poruit

repreh

Theod

& impr

multise

didici e

manos

Maxim

vila est

victoria.

lici statu

proptere

plumbus

tem, po

(*) Cap

(**) Li

PACATUS profiteatur, hoc demum fuisse bellum civile, cui decerni posset triumphus.

Victum à THEODOSIO, & debellatum fuisse *Maximum* illum prope Aquilejam XXVII. die Mensis Augusti, Theodosio A. II. & Cynegio Coss., testis est SOCRATES *Historiæ Ecclesiast.* lib. V. (*) Eum autem fuisse annum undecimum Imperii Theodosiani, CREDENUS ait. Ego addo, Christi annum fuisse CCCLXXXVIII. Anno autem sequenti THEODOSIUS triumphans Urbem ingressus est, Idibus Junii, hoc est, post victoriam mensibus decem. Quo tempore PACATUS opportunè adfuit, ex Galliâ missus, qui gratulatorio Panegyrico, cui Epinicion inesset, THEODOSIUM exciperet in ipso Senatu. Nam neque priùs commodè id fieri potuit, & fera (ut ait CICERO (**)) gratulatio reprehendi non solet. Quid dicam, victoriæ Theodosianæ, quæ merito visâ est maxima, & imprimis salutaris, diem, & memoriam, multis etiam post annis sæpe occurrisse? Nam didici ex PROCOPII *lib. I. de bello Vand.*, Romanos quot annis diem festum celebrasse, quo Maximus à THEODOSIO victus fuerat. Adeò visâ est magna, & memorabilis, & fausta hæc victoria. Quo quidem exemplo quid de tuâ dici statuive possit, ac debeat, & quid Tu propterea nunc expectare debeas à Galliâ tuâ, pluribus verbis dicere, nisi si ad Te scriberem, possem.

A 4

Prius-

(*) Cap. 14.

(**) Lib. II. Epist. 7.

Priusquam autem PACATUS oratione suâ, tanquam præconio quodam celebret victoriam Theodosianam (quod hujus orationis præcipuum argumentum est) describit, qualis in Galliâ fuerit Tyrannis *Maximi* annis quinque: in eoque non minus scitè depingit terribilem speciem immanis Tyranni, quam in THEODOSIO perfectam effigiem Principis optimi Maximi. Exhorrescimus, cum legimus, qualis Romæ fuerit aliquis CALIGULA, NERO, DÔMITIANUS: quorum quidem damnatam memoriam extare DEUS voluit, ut, qui in eos intuentur, deterreantur ab imitatione: sicuti olim Lacedemonii ingenuis suis adolescentibus exhibebant spectandos ebrios, temulentosque suos Helotas. Sed cum tria hæc monstra, portentaque (non enim Principes appello) audies in *Maximo* Galliam vexante, veluti renata fuisse: ecquid partim indignatione, partim dolore, partim misericordiâ distractus commoveberis? Ecquid hoc tempore rursus Galliæ tuæ quasi fatalibus ærumnis afficeris? Cùmque audies PACATUM illius suæ narrationis, atque deplorationis hoc principio uti: Unde ordiar, nisi à tuis, mea Gallia? malis, quæ ex omnibus terris, quas illa pestis infederat, haud injuriâ tibi vindicas privilegium miseriarum? Ecquid rursus tali exordio nunc ingemisces?

Libétne de *Maximo* illo plura audire? Ex uno Sulpitio Severo Gallo didici, *Maximum* hunc

hunc appellatum esse clementem. Nomen ergo erat speciosum, sed finè re. Sulpitius ille, qui de hoc clemente *Maximo* multa narrat in suo libello Historiæ Sacræ, nunquam eum vocat Tyrannum, sed semper Principem, Regem, Imperatorem. Credo, quod regnantem metueret. Sed & Orosius Hispanus audeat dicere, strenuum, & probum, & Augusto dignum fuisse: addit tamen hanc exceptionem: Nisi contra Sacramenti fidem per tyrannidem emerisset. Ergo hâc saltem ratione tyrannum fuisse PACATUS noster, & Beatus AMBROSIVS probant.

Notum, Principes, Regesque improbos, injustos, crudeles, avaros, Barbaros, dici Tyrannos. Sed Tyranni etiam in nostris Legum Libris dicuntur, qui perduelles sunt, & alienum Regnum injustè occupant: quantumvis justè deinde, & bene, & clementer regnent. Ergo & Beatus AMBROSIVS, ut VALENTINIANUM juniorem, quem defendit THEODOSIVS, vocat Imperatorem, sic ejus adversarium *Maximum* ait fuisse usurpatorem Imperii, & quidem addit impium, perfidumque fuisse. Atqui *Maximus* profitebatur se se acerrimum esse & Ecclesiæ, religionisque defensorem, & Hæreticorum hostem, imò & vindicem publicæ disciplinæ. Sed hypocrisis hæc erat ad fallendum comparata. Hic tamen operæ pretium est, observare, vidisse id quidem Beatum AMBROSIVM Mediolanensem non minus, quam

quàm THEODOSIUM: sed Beatum MARTINUM Turonensem Antistitem parum cavisse videri, multòsque Galliaë, & Hispaniaë Antistites, multò minùs, cùm *Maximum* præcipites sequerentur. Aded verum est, quod & profanus Scriptor, Romanusque Historicus olim dixit, nihil esse fallacius specie religionis.

Sed cùm sit operæ pretium, paulò altiùs, quàm PACATUS faciat, repetere Historiam *Maximi*, & id tamen in tantà illorum temporum caligine difficile sit, diu investigando didici, *Maximum* hunc militiaë Ducem ab Imperatore GRATIANO in Britanniam missum fuisse adversus quendam *Octavium* perduellium ducem: sed suæ perfidiaë specimen statim edidisse: nam cum eo colluisse, ejusque filia uxore ductà, cum illo jam suo Socero conjurasse adversus ipsum GRATIANUM: quem & cùm suorum militum favore subnixus etiam diadema suo capiti imposuisset, & ex Britannia trajecisset in Galliam, insidiosè trucidari curat: & tamen tam astutè simulat studium religionis, & odium Hæreticorum, ut Galliaë, Hispaniaëque Episcopos non minùs, quàm Britanniaë, suis partibus adjunxerit. Ergo in Sacerdotibus illis crudelitatem sanguinariam accusat PACATUS, quam non minùs MARTINO nostro, & AMBROSIO displicuisse constat. Sed illius auctor erat quidam *Itachius* Episcopus Hispanus prætexens odium Hæresion. Erat etiam Hispanus THEODOSIUS: sed
scitum

scitum est hic observare ex dissimilitudine ingeniorum ejusdem gentis, tantum in hoc Principe fuisse & fidei, & sapientiæ, & clementiæ, quantum erat & impotentiae intemperantis, & sævæ severitatis in illo Episcopo.

Ut autem melius intelligatur, quid sibi velit PACATUS, cum invehitur in eos, quos nominibus quidem Antistites, revera autem Satellites, atque adeò carnifices fuisse ait, occurrit Sulpitius ille, qui & de accusatione, damnatione, supplicio Priscillianistarum in Trevirensi *Maximi* Consistorio diligenter scribit: eoque etiam pertinet, quod ipse Ambrosius *Epist. XXVII.* & Prosper in *Chronico* attingit. Magno quidem certè judicio legenda est talis historia, præsertim hoc tempore: sed tamen Reipublicæ valde interest, Principem, qui Consilio Regio præest, rectè, quidquid illud tandem est, intelligere.

Speciosus quidem certè color erat *Maximi*, cum aula Valentiniiani junioris Arianis operam daret. Verùm unus saltem Ambrosius, quamvis & ipse ab eà vexaretur, tamen hanc non esse causam deserendi sui Principis, & Tyranni confirmandi vidit. *Maximus* tam astutè agebat, cum viam gladiatorio tamen animo ad Regnum Italiæ affectaret, ut non dubitaret per Legatos ad ipsum Theodosium referre, quod prætexebat: & Theodosius videns profligatum, & fugientem Valentinianium, confessus est, justo DEI judicio id fieri.

Sed

Sed tamen propterea neque VALENTINIANUM deseruit, neque opem imploranti adversus vim & insidias *Maximi* defuit. Quàm hic multa sunt, quæ præclare, & graviter, & sapienter & opportunè Anagnostes tuus tibi exponere poterit, si, qualem habere debes, habeas? Sed cùm PACATUS tibi narrabit, quibus militibus armatus THEODOSIUS *Maximum* illum depulerit, Valentiniánumque restituerit, nolo præterire, quod AMBROSIUS de tuis Francis indicat, per eos (inquam) Rhenum etiam transgressos priùs profligatum fuisse *Maximum* illum. Mirum verò: Galli Antistites, nescio, quo errore, hujus partes sequebantur. Et ecce, Franci milites talem perduellium ducem persequuntur, & fuscum, fugatúmque profligant. Nolo hanc veterum Francorum tuorum fidem, fidelitatem, & virtutem suppressi: nolo tale exemplum hodie sepeliri. Imò addam & alterum, & quidem paulò antiquius: Franci enim, quamvis antea fuissent hostes ipsius CONSTANTINI, tamen hujus deinde signa, & castra adversus *Licinium* tyrannum secuti sunt.

Age: properas fortasse, ut prælii Theodosiani, & victoriæ Historiam audias ex PACATO. Nullus certè est, à quo eam meliùs repetas: nullus etiam est, qui te meliùs scire possit, ecquid vel simile, vel dissimile fuerit in tuâ. Saltem fateberis, expertum quoque esse Te, in re præsentis, quod ille THEODOSIUM in suo prælio expertum esse narrat de auxilio divino: ut & NAZARIUS ad CONSTANTINUM de

Maxen-

Mo.
Sed
adve
cem
CLAT
& nu
clam
O

Inter
sunt,
NEI e
virtute
lando
arostu
quam
Ego
doret;
vixi,
alioq
quasi m
dret.
dierâ p
ad belli
divia r
multis in
gentis su
servare p
esset, ne
confilia,

(*) De

Maxentio victo loquens, simile quid narrat. Sed & in altero ejusdem *THEODOSII* prælio adversus *Eugenium*, alterum perduellium ducem antiquitas prædicavit multò magis: & *CLAUDIUS* (*) eo tempore suis versibus, qui & nunc in omnium ore sunt, expressit, exclamans:

O nimium dilectè Deo: tibi militat Aether &c.

Interest profectò, & Te, & qui Tibi similes sunt, nunquam oblivisci, victoriam donum *DEI* esse. Ergo quod *PACATUS* de *THEODOSII* virtute, & fortitudine, & prudentiâ in debellando *Maximo* narrat, *DEUS* ipse apud *AMBROSIIUM* compellans, ne hujus beneficii unquam obliviscatur, tali oratione commonefacit: *Ego perturbavi hostis tui consilia, ut se ipse nudaret; Ego ipsum usurpatorem Imperii ita vinxi, ac mentem ejus ligavi, ut, cum haberet adhuc fugiendi copiam, tamen cum omnibus suis, quasi metuens, ne quis tibi periret, ipse se clauderet. Ego comitem ejus, atque exercitum, ex alterâ parte naturæ, quos ante disperferam, ne ad belli societatem coirent, ad supplementum victoriae tibi congregavi. Ego exercitum tuum ex multis indomitis nationibus collectum, quasi unius gentis fidem, & tranquillitatem & concordiam servare præcepi. Ego, cum periculum summum esset, ne Alpes infida Barbarorum penetrarent consilia, intra ipsum Alpium vallum victoriam tibi*

(*) De III. Conf. Honor. v. 96.

tibi contuli, ut sine damno vinceret. Ego Te triumphare feci de inimico tuo.

Hæc DEI ipsius apud Beatum AMBROSIIUM verba sunt ad THEODOSIUM, quæ PACATI orationi adjungi vel operæ pretium est. Sic & cum ventum erit ad gravissimam in illius victoriæ descriptione sententiam PACATI, & admonitionem illam: *Quisquis purpurâ quandoque regali vestire humeros cogitabit, &c.* addit AMBROSII oratio graviorem, & veluti fulmineam insultationem, atque denuntiationem, *Maximus* (inquit) *& Eugenius in inferno docent exemplo miserabili, quàm durum sit, arma suis Principibus irrogare.* Eodem loco utrumque conjungit, ut utrumque THEODOSIUS victum perculit, cum alter Imperatorem GRATIANUM, alter deinde VALENTINIANUM funesto latrocinio necasset. Ergo licet *Maximus* religionis causam agere se diceret, *Eugenius* Paganismo veteri operam daret: tamen utriusque eadem mens, cupiditas, & scopus idem erat, dico Tyrannidis affectationem. Ut autem ad deterrendos perduelles talia fulmina personare utile est, sic est operæ pretium Tibi inculcari, ut tanquam in speculo recognoscas animum tuum, & longè latèque prædicari, quam PACATUS satis prædicare vix se posse putat, clementiam THEODOSII post victoriam. Itaque etsi exquisitâ oratione id faciat; tamen ut magis, atque magis inculcetur, CLAUDIANUS (*)

eodem

(*) De IV. Conf. Honor. §. III.

eodem sæculo gravissimis rursus versibus idem expressit. Sic enim de THEODOSIO cecinit:

*Nec tamen oblitus civem, cedentibus atrox
Partibus infremuit: non insultare jacenti
Malebat, mitis precibus, pietatis abundans.
Pænæ parcus erat, paci non intulit iram:
Post acies odiis idem, qui terminus armis:
Profuit, hoc vincente, capi.*

Sic & ipse AMBROSIVS in orat. funeb. vincere (inquit) volebat, non plectere: Aequitatis iudex, non pænæ arbiter: qui nunquam veniam contenti negaret. Dilexi virum misericordem, humilem Imperio, pectore mansuetopæditum. Quid? quod præclaram adeptus victoriam, tamen quia hostes in acie strati sunt, abstinuit à consortio sacramentorum &c. Sed ad PACATI orationem propiùs accedit, quod AUGUSTINUS lib. V. de Civit. Dei scribit de eodem THEODOSIO his verbis: In neminem post victoriam privatas inimicitias valere permisit. Bella civilia, non sicut Cinna, & Marius, & Sylla, & alii tales, qui nec finita finire voluerunt, sed magis doluit exorta, quàm cuiquam nocere voluit terminata. Inimicorum suorum filios, quos non ipsius iussus, sed belli abstulerat imperus, etiam nondum Christianos, ad Ecclesiam confugientes, Christianos hac occasione fieri voluit: nec privavit rebus, sed auxit honoribus.

Ut

Ut autem & ex aliis Panegyricis, quos PACATUS imitatus videtur, aliquid adferam, quod cum eo nunc opportunè conferatur: NAZARIUS de CONSTANTINI post victum *Maxentium* clementiâ sic loquitur: O tandem felix civili Roma victoriâ? irrupit olim te Cinna furiosus, & Marius iratus, qui non solo se octavi Consulis sanguine fatiarunt, sed luminibus civitatis extinctis, exempla, quæ nunc toto sexennio passa es, reliquerunt. Vicit tibi iterum ante portam Collinam Sylla, felix, si se parciùs vindicasset: sed multis capitibus nostra replevit. Constantinus victoriæ licentiam sine prælii terminavit. Gladios ne in eorum quidem sanguine distringi passus est, quos ad supplicia poscebas. Deditam sibi idem Sylla, exarmatamque Legionem in viâ publicâ trucidavit, perculsumque morientum gemitu senatum monuit, ne timeret, quod fieri iussisset. At iste victor non modò hostium, sed etiam victoriæ suæ, quidquid militum bello superfuit, tibi reservavit. Hæc NAZARIUS Panegyristes. Sed & ejusdem CONSTANTINI post *Maximianum* Massiliæ oppressum clementiam rursus laudat alius Panegyricus: qui tamen interea etiam illius contra Francorum quosdam Regulos in acie captos severitatem commendat, & *cautior* (inquit) *licet sit, qui devinctos habet per veniam perduelles, fortior tamen est, qui calcat iratos. Et compendium est devincendorum hostium, duces sustulisse.*

Deni-

Denique EUMENIUS in alio Panegyrico, CONSTANTIUM, CONSTANTINI patrem laudat, quod posteaquam Britanniam, quæ rebellarat, recepisset, victoriam (sicuti ait) misericordiã temperavit, ut multos culpæ conscios, ad pœnitentiam revocaret impunitos.

Existimo clementiam tuam delectari talibus & exemplis, & suffragiis. Ergo etiam inculcabo verba ipsius CICERONIS, quem hi Rhetores imitati sunt, ut illa pro *Ligario* ad CÆSAREM; Cognitã clementiã tua, quis non eam victoriam prober, in quã occiderit nemo, nisi armatus? Item pro *Marcello*, vidimus victoriam tuam præliorum exitu terminatam: gladium vaginã vacuum in urbe non vidimus. Quos amisimus cives, eos vis Martis perculit, non ira victoris. Sed multò veriùs hæc prædicavit de suo THEODOSIO PACATUS noster, quàm de suo CÆSARE CICERO. Tibi quidem certè ex illis Africae libris, quos ROBERTUS ANDEGAVENSIS, Rex Neapolitanus, quem lubenter monitorem audies, laudavit, recitabo, quod de JULIO CÆSARE in iis scriptum est:

*O felix, si fortè modum sciat addere ferro.
Nesciet heu, noletque miser: sed turbine mentis
Victrices per cuncta manus in publica vertet
Viscera civili sedans extrema cruore
Prælia, & meritos indigno Marte triumphos.*

Dei

B

Cum

Panegyricis, u
aliquid adfer
tunc confert
post victum
r: O tandem
cipit olim te
s, qui non
tiarunt, sed
mpla, quæ m
runt. Vict
i Sylla, felix
ultis capitio
victoriæ lice
gladios ne
gi passus el
tam sibi ide
in viã publi
orientum g
er, quod h
odò hostiu
militum b
læc NAZAR
CONSTANTI
essum cleme
yricus: qui
tra Francoru
tos Severitate
a) licet sit,
rduelles, for
it compendium
Casubiffi.

Cum hos versus FRANCISCI PETRARCHÆ audis, audis & illius tui ROBERTI Regis verba, & iudicium.

Ut verò re ipsâ probem, quod PACATUS de THEODOSII victoris clementiâ jactat, exempli causâ adjiciam, quod SOCRATES *Historiæ Ecclesiasticæ lib. V. (*)* narrat, eum ignovisse ipsi quoque *Symmacho* perduellionis reo, qui *Maximi* partes secutus erat. Sed cum reputo, hunc *Symmachum Maximo* assentatum esse, cum tamen etiam idololatriæ causam ageret in Consistorio VALENTINIANI, dubito, num laudari possit THEODOSIUS, qui talem impietatis, & Tyrannidis patronum, & Ecclesiæ hostem non modò veniâ, sed & honoribus auxit. Nam & Consulem postea factum esse observavi. Certè licèt doctissimus Jurisconsultus fuerit *Symmachus*: tamen virum bonum non fuisse suspicor.

Quid verò dicam de *Theophilo* Alexandrino Antistite, qui duabus veluti fellis fedens, *Maximo* non minus, quàm THEODOSIO clam assentabatur, atque ita cum utroque colludebat, ut, quicumque victor esset, ei se se dare institueret perfidiosâ quadam, & servili astutiâ. Major erat hujus *Theophili* in Ecclesiâ auctoritas, quàm ut facilè potuerit propterea abdicari, & suis ille alioqui virtutibus non minùs, quàm doctrinâ excellebat, si beato HIERONYMO credimus. Sed melius actum fuisset cum CHRYSOSTOMO, & Ecclesiâ constantinopolitana,

fi

(*) Cap. 14.

THEOD
reum ten
certè est,
versum h
penâ, si
Nam sect
potheti,
est. Sic
adversus
severissima
emibus re

Illud p
lana poni l
dat, nullus
i Filco oc
& sicuti,
esse voluit
tum cum A
Pacatus, ta
licali avaritiâ
are voluit.
servavi prim
erum à Taze
ibus sublati
n illa conslit
THEODOSTUS,

(*) vid. H
Cap. 3. s
(**) vid. A
voc. Plac

INI

PETRARCHE
Regis verba
n, quod Pac
ntiâ jactat, en
OCRATES Hip
, eum igno
ellionis reo,
sed cum rep
Tentatum e
usam agere
ito, num
m impietat
lesiae hos
auxit. Na
le observa
nsultus fue
m non fui
lo Alexand
fellis fede
THEODOSIO
oque collu
ei se se dare
t servit astu
Ecclesiâ anch
propterea abd
bus non mini
eato HIERONY
m fuisset co
stantinopolit

si THEODOSIUS hunc *Theophilum* perduellionis reum tempestivè castigasset. Difficile quidem certè est, ut neque est meum aliquid in universum hic præcipere, sive de venia, sive de pœnâ, sive de clementiâ, sive de veritate. Nam secundùm ea, quæ proponuntur in hypothesisi, ex ejus circumstantiis id definiendum est. Sic olim Romæ lex Lucretia (*) de vi adversus eos, qui *Lepidi* partes secuti erant, severissima fuit: postea lex Plotia (**) de iis exulibus restituendis fuit indulgentissima.

Illud porro in parte clementiæ Theodosianæ poni lubenter audies, quod PACATUS laudat, nullius bona à THEODOSIO publicata, sive à Fisco occupata, post victoriam fuisse. Nam & sicuti, quàm crudelis fuerat *Maximus*, tam esse voluit clemens THEODOSIUS: sic quàm illum cum suo Fisco rapacem fuisse ostendit PACATUS, tam fuisse THEODOSIUM alienum abs fiscali avaritiâ, & omni cupiditate alieni indicare voluit. Ergo lubenter adjicio, quod observavi primis statim annis sui imperii legem laram à THEODOSIO esse de bonorum petitionibus sublatis. Indicat id subscriptio consulum in illâ constitutione. Quid enim? Audiebat THEODOSIUS, quod AMMIANUS MARCELLINUS

B 2 lib.

(*) vid. HEINECCIUS in Histor. Jur. Lib. I. Cap. 3. §. 100.
(**) vid. AUGUSTINUS de Leg. & Senatusc. voc. Plautia.

lib. XVI. (*) posteaquam dixit in castris Imperatoris CONSTANTII per simulationem tuendæ Majestatis multa infanda perpetrata fuisse, ita scripsit: *Inflabant has malorum civilium buccinas potentes in Regiã, eã re, ut damnatorum bona petita suis accorporarent.* Ergo ut his malis, & insidiis, occurreret THEODOSIUS, tempestivè, quod dixi, edixit, ut inhiberet inverecundam (sicuti in suã constitutione loquitur) petentium inhiationem: sicuti & THEODOSIUS alter alterã suã non dissimili lege professus est, se se stirpitus eruere velle omne semen hominum alienas fortunas appetentium: propterea que etiam puniendos esse Palatinos officiales, qui tales petitiones instruerent.

An non Galliæ interest, & Te, qui Consilio Regio præes, hæc quoque non ignorare, & THEODOSII exemplum, legemque hanc audire? Verùm quis erit finis, si, quicquid & in THEODOSIO laudandum est. & in Te, si imiteris, laudabitur, commemorare velim? Illud nunc tam cupidè audies, quàm ego lubenter prædicabo, quod PACATUS in Epilogo exclamat, illum fuisse Principis VALENTINIANI Vindicem, & Restitutorem, & propterea veluti Patrem. Fuit certè excellens illa THEODOSII fides, qui non tam sibi, quàm VALENTINIANO juniore collegæ suo, vincere voluit: fuit hæc rara quædam justitia, continentiaque victoris. Sed majus quippiam est, quod AMBROSIIUS in eã etiam laudat *Epist. XXXIV.* Nam THEO-

DOSIUM

(*) Cap. 8.

postum
loquitur
verum
pietatis
id fecit
patitur
re, post
num illu
erat, n
fidei, &
peritã fo
nosus ho
az, Imp
Principem
restituera
si si ma
tur) refe
sed & E
TINIAMUS
mi ipse k
vindex pul
multo mag
Maximo:
fuit, propt
si quid rect

Certè
dam Thec
triumphasti
quasdam,
meè invali
Theodosian

DOSIUM imprimis laudat, quod non solùm (ut loquitur) Regno reddiderit VALENTINIANUM, verùm etiam (quod amplius esse ait) fidei, & pietatis disciplinam eum instituerit. Sed nisi & id fecisset, quorsum vicerat? Quidni enim patiatur *Maximum* pulso VALENTINIANO regnare, potius, quàm cæso *Maximo* VALENTINIANUM illum, siquidem qualis, cum pelleretur, erat, maneat, dico Arianorum Patronum, fidei, & pietatis hostem, errare, licet & imperitiâ fortasse talis esset. Neque tamèn THEODOSIUS hoc beneficio contentus curam Reipublicæ, Imperiique occidentalis rejecit in ejus Principem VALENTINIANUM, quem suo solio restituerat. Imò verò nihil egisse se sensit, nisi si manum admoveret necessariæ (ut vocatur) reformationi, neque Reipublicæ modo, sed & Ecclesiæ: cum vereretur, ne VALENTINIANUS negligentior esset. Et verò, si *Maximus* ipse legibus Romam missis videri voluit vindex publicæ disciplinæ, ut AMBROSIVS ait; multò magis THEODOSIVS is esse debuit, victo *Maximo*: neque, quia *Maximi* acta rescissa sunt, propterea non debuit imitari THEODOSIVS, si quid rectè, & præclarè ille instituerat.

Certè Historia Ecclesiastica recitat quædam THEODOSII, posteaquam de *Maximo* triumphasset, edicta præclara adversus turpes quasdam, & vitiosas consuetudines, quæ Romæ invaluerant. Ego addo, constitutiones Theodosianas, quæ in Codice extant, datæ

Romæ *Timasio*, & *Promoto* Consulibus, hoc est, eo post victum *Maximum* anno, de quo nunc ago. Et ut uno verbo dicam, quod primum & maximum est, dico SOZOMENUM, Historiæ Ecclesiasticæ optimum scriptorem, liquidò testari, THEODOSIUM, posteaquam Romæ de *Maximo* triumphasset, res Ecclesiasticas in Italiâ rectè constituisse. Non est expressum, qualis illa fuerit constitutio: sed non dubito, quod in suo oriente primis sui Imperii annis THEODOSIUS fecerat Ecclesiæ causâ, quodque in suo Concilio Constantinopolitano discerni curarat; & denique quod ipse edixerat, in *L. cunctos populos C. de summâ Trinit.* multò magis Romæ id repetiisse, & talem suam legem opposuisse impio Edicto *Justinæ*, & infidiis Concilii Ariminensis. Ac ne quis miretur, THEODOSIUM tam constantem, & assiduum vindicem religionis fuisse, dico, ne quidem, cum moriebatur, hanc curam abjecisse. Imò AMBROSIUS testis est, eum, cùm animam ageret, magis de Ecclesiæ, quàm de animæ salute sollicitum fuisse. O Regem Christianissimum! Ego quidem certè non possum inculcare, nullam alioqui esse salutarem victoriam, nullum triumphum gloriosum, nisi si finem triumphi, & fructum victoriæ videamus in Reipublicæ meliori aliquâ constitutione. Nam quorsum alioqui aut hostes vincimus, aut de iis triumphamus, si hostibus meliores non sumus? vel Reipublicæ melius, quàm illi non consulimus? An bellando & vincendo illud
 solùm

solùm
 suo stol
 tum in
 qui Cyn
 sardana
 dignam
 facile pa
 se ipso
 Et quid
 TOCLEM
 lupatibu
 rariæes
 infidenter
 derimus,
 plorarem
 rùmque
 sium pat
 (nam te
 præcipiti
 furore vic
 titudinem
 vix ipse M
 fisset. Ve
 hem delev
 gis sibi ca
 ab AMBROS
 traret, Le
 ne Judices
 Principis i
 hac sua le
 in multitu
 jusdam re

solùm appetimus, quod olim PYRRHUS *Cyneæ* suo stolidè respondit quærenti, quorsum tantum in bello laborum, & periculorum? Atqui *Cyneas* sapienter replicavit, si vita aliqua sardanapalica finis est victoriæ, posse tam indignam voluptatem sinè armis, aut bellando facillè parari. Quin potiùs hoc est à vitiis, & se ipso vinci, posteaquam hostes vicerimus. Et quid tandem aliud dixerim, cum THEMISTOCLEM ipsum post Persicas victorias lego voluptatibus diffluentem, & curru, quem metrices nudæ per medium forum trahebant, insidentem? An si talem hodie picturam viderimus, non exhorresceremus? An non deploraremus, eò recidere potuisse talem tantumque Ducem? Equidem fateor & THEODOSIUM paulo post suum de *Maximo* triumphum (nam tempus in Historiâ diligenter notavi) præcipiti quâdam iracundiâ, & quodam quasi furore victum, cùm in Thessalonicensem multitudinem carnifices immisit, commisisse, quod vix ipse *Maximus* Tyrannus in Galliâ commisisset. Verùm ut pœnitentiâ hanc vitæ suæ labem delevit, sic etiam documento sit, ut magis sibi caveant, qui triumphant. Jussus est ab AMBROSIO, antequam absolutionem impetraret, Legem, quæ etiamnum extat, ferre, ne Judices statim obtemperent mero Imperio Principis in aliquem animadverti jubentis, & hac suâ lege reprimi se postea passus est, cùm in multitudinem Antiochenam, seditionis cujusdam ream incanduisset. Nam & deprecatione

Consulibus
 m anno, de
 do dicam, q
 lico Sozomen
 um scriptore
 um posteaquam
 res Ecclesi
 Non est exp
 io: sed non
 mis sui Imp
 æ causâ, qu
 opolitano
 ple edixer
 Trinit. mu
 talem sua
 ssumæ, & i
 ne quis mir
 & assiduo
 ne quiden
 jecisse. In
 animam eg
 de animæ
 a Christian
 possum inci
 rem victori
 , nisi si sine
 e videamus i
 titutione. Ne
 incimus, au
 neliores non
 , quàm illi
 vincendo ill
 solùm

tione *Flaviani* optimi Antistitis Antiocheni facile placatus est. Sic igitur ab eo victus bene triumphavit.

Sed ut, quod de *Themistocle* dixi, magis caveatur, an non etiam operæ pretium est, gravem, & verecundam admonitionem sapientissimi adolescentis *Scipionis* Africani ad *Masniissam* Regem, Socium suum, quem captivæ mulieris forma vicerat, audire? *Temperantiam* (inquit ille apud *LIVIVM* lib. XXX.) (*) & continentiam libidinum ad cæteras tuas eximias virtutes, *Masniissa*, te adjecisse velim. Nam non est (mibi crede) tantum ab hostibus armatis, etati nostræ periculi, quantum ab circumfusis undique libidinibus. Qui eas suâ temperantia frenavit, & domuit, multò majus decus, majorèque victoriam sibi peperit, quam nos, *Syphace* victo, habemus, vince animam: cave, deformat multa bona uno vitio &c.

Ut autem hæc admonitio, quæ excepta ex ore adolescentis *Scipionis*, non potest non esse gratissima, gratior etiam sit: ecce, ab Rege *ROBERTO* illo tuo *Andegavensi* (cujus & paulò ante memini, & magis paulò post meminero) consignata, & consecrata quoque est bonis versibus, quos ille abs suo Poetâ *Scipionem* Africanum describente componi jussit, & compositos laudavit:

Non

(*) Cap. 14.

Obvi
Eubo
In cum
Turbo
Præci
Pestis
Minus v
loptatis
es domi
na Paca
est) hinc
& ejus a
eam intu
fir. Tu
dat, ut
mum ma
Quid dic
admirabile
no: (*) E
detianum
esse difficil
ille dicere
rientia ma
Negl
Pacatus i
tam rari
ut quidam
rit, omn

(*) Cap.

- - - - - *Non hostis in armis*

*Obvius, aut flammis resonans undantibus Aetnae,
Euboicae, non sic fundo gravis aestus ab imo
In cumulos surgentis aquae metuendus, ut ista est,
Turba voluptatum, quae circumfusa tenet nos.
Praecipue tamen haec nitidae suspecta juventae
Pestis, quae aetati praetendit retia nostrae.*

Minus verò THEODOSIUS ab illecebris hujus voluptatis sibi metuebat, quia etiam adolescens eas domuerat. Nam & (ut transeam ad alteram Pacatianae orationis partem, quae prior est) hinc PACATUS orditur laudes THEODOSII, & ejus adolescentiam talem describit, ut in eam intueri Principes adolescentes valdè utile sit. Tum verò reliquas ejus virtutes ita laudat, ut perfectum Principem, hoc est, optimum maximum, effingere voluisse videatur. Quid dicam, rarum hoc exemplum esse, & admirabile? FLAVIUS VOBISCUS in suo *Aureliano*: (*) *Ego (inquit) à patre meo audivi, Diocletianum Principem, jam privatam dixisse, nihil esse difficilius, quàm bene imperare.* Cur hoc ille diceret, causas etiam exposuit: sed experientia magis probat.

Neque tamen esse aliquid impossibile, PACATUS in THEODOSIO ostendit. Neque quia tam rari olim fuisse dicuntur boni Principes, ut quidam (sicuti refert idem VOBISCUS) dixerit, omnes in uno annulo describi & depingi

B s

posse,

(*) Cap. 43.

posse, propterea fingendus aliquis fuit, qui nunquam revera fuerit: sicuti fingitur idæa perfecti Oratoris. Verè enim dicere licet, THEODOSIUM proximè ad eam excellentiam accessisse, si quis unquam Princeps in Republicâ Christianâ ad eam accesserit. Et tamen interea utile est simul intelligere, hominem fuisse, humanis quoque vitiis obnoxium. Quod quidem DEUS planè ostendere voluit, cum passus est eum, ut jam dixi, in vindicando tumultu Theſſalonicenſi intemperanter committere, quod publicâ deinde pœnitentiâ vix expiari potuit. Cum ita rueret THEODOSIUS, casus profectò fuit horribilis: sed utilis tamen est, ut discant Principes, se se esse homines.

Legimus quidem in PACATO, ut in ejus sæculi scriptoribus, & Legibus, perſæpe fieri mentionem adorationis cujusdam, quæ principibus, quorum & Numen quoddam esse fingebatur, deferebatur. Sed ut non omnino excuſo talem vel conſuetudinem, vel orationem illius sæculi, sic etiam profiteor, tam rem non fuiſſe intemperantem, quàm verba præ se ferunt; sed neque non agnoſcenda est, qualis Rhetorica ſit in PACATI Panegyrico, qui est Encomiaſticus, repetito quodam à Græcis exemplo, ut nomine ipſo; cum & noſtri ſuos Principes ambicioſo quodam præconio certatim laudare vellent, ſed tamen eo modo, & more, ut hyperpoliæ illæ laudes intelligerentur eſſe quædam ad virtutem blandæ cohortationes.

iones:
verecu-
ut, qua
ſi nond
deberet

Et
Gnatho
ſi ejus
ſis ineffe
ſcriberet
ait: neq
generis a
ciolius:

Se
qui talit
illo loqu
qui magis
Sic illi t
gratior il
quæ paulè
liquiſſet.
eo animo
ipſius Am
tametſi v
ventis lat
quod Cic
orationib
reſponde
affectibus
fidei, ve

tionones: & quì tam valde laudabantur, interea verecundè, tacitéque admonerentur sui officii: ut, quales esse dicebantur, tales se esse debere, si nondum essent, intelligerent, qualescunque deberent esse, audirent.

Et verò effusa illa Principum laudatio abs Gnathonicâ assentatione aliena non fuerit, nisi si ejus generis quædam Philosophica parane-
sis inesse intelligatur, & PLATONI alioqui sub-
scriberem, qui Rhetores, Parasitis similes esse
ait: neque negavero, nihil fore putidius ejus
generis aulicis palponibus, nihil etiam perni-
ciosius: inflant, & infatuant miseros Principes.

Sed THEODOSIUS non erat aliquis Thrafo,
qui talibus mancipiis delectaretur. Imò verò de
illo loquens AMBROSIIUS: *Dilexi (inquit) virum,*
qui magis arguentem, quàm adulantem probaret.
Sic illi fortasse fuit hoc PACATI Panegyrico
gratior illa AMBROSII de pœnitentiâ Concio,
quâ paulò post graviter castigatus est, cùm de-
liquisset. Saltem dicam, PACATI orationem
eo animo legi posse, & debere, quo legitur
ipsius AMBROSII Oratio funebris de THEODOSIO:
tametsi verecundior fuerit mortui, quàm vi-
ventis laudatio. Si quis objiciat Panegyricis,
quod CICERO, & LIVIUS scribunt, funebribus
orationibus historiam factam esse mendosam:
respondebo ipsum PACATUM tamen tam suis
affectibus hic non indulgisse, ut etiam bonæ
fidei, veritatis, ingenuitatis oblivisceretur.

Nam

Nam & suam hanc orationem hac clausulâ
concludit: *A me fidem sument historia.*

Ergo & ex multis THEODOSII virtutibus,
quas PACATUS laudans ad imitationem alius
Principibus proponit, nunc illam imprimis
commendare: quâ THEODOSIUM ut veracem,
& qui verba dare nesciret, & ab omni vento-
sâ, mendacique vanitate alienus esset, verissi-
mè, gravissimèque laudat. Legerat, quod
MAMERTINUS Consul in suo ad suum Imperato-
rem JULIANUM *Panegyrico* (*): Servile (inquit)
vitium est, mendacium: cùmque mendaces
homines aut inopia, aut timor faciat: Impe-
rator, qui mentitur, fortunæ suæ magnitudi-
nem ignorat. Itaque vanitate futili minui
Majestatem Principes semper meminerint,
qui suam minimè minui vellent, meritòque
id nolunt. Sanè GREGORIUS NAZIANZENUS,
cùm non dissimilem, quàm MAMERTINUS, sen-
tentiam edat, tamen tam ab illâ laude JULIA-
NUM illum abfuisse significat, quàm MAMERTI-
NUS fingit proximè ad eam accessisse. Sed an
MAMERTINUS vanitatem accusans, vanitatis ar-
gui possit, non quæro: saltem cum ingenui-
tatis, veritatisque studium laudavit in THEO-
DOSIO PACATUS, verè locutus est: & qui sci-
unt *francicè loqui*, idem olim fuisse, quod
ingenuè loqui, nihilque fingere, optabunt
francos veteris hujus suæ gloriæ esse memores.

Sed &, quod PACATUS in THEODOSIO præ-
dicat de amicitia, sincerè, seriòque exulta,
ejus-

(*) Cap. 26.

ejusde
pibus
ex PL
CATI ve
NIUS ad
vatorum
bonum,
sentati
significa
tantum
hunc pul
cuppiat
nunc pe
rus, que
Etum o
laudabi
CATUS a
dandis
taberis
jam prid
hodie ne
& indignè
nos mise
riori inj
rortus di
filiorum

Cumque
Non de
Dona

(*) Cap.
(**) De

ejusdem generositatis est; neque minus Principibus inculcandum: repetitum autem videtur ex PLINII Panegyrico: cujus verba cum PACATI verbis conferre juvat. *Fam* (inquit PLINIUS ad Imperatorem TRAJANUM) (*) *Et in privatorum animis exoleverat priscum Mortalium bonum, Amicitia: cujus in locum migraverant assentationes, Blanditiæ, Et pejor odio, amoris significatio. Etenim in Principum domo nomen tantam amicitia inane irrisumque manebat. Tu hanc pulsam, errantemque reduxisti &c.* Majus quippiam effeceris, si revocare, & reducere nunc possis fugatam, & exulantem, imitatus, quod & à THEODOSIO in eo genere factum olim esse audies. Neque verò minus laudabis, quod eum quoque observasse PACATUS ait, in Magistratibus certo judicio mandandis neque laudabis modò, sed etiam imitaberis. O rem tam sæpe laudatam, quàm jam pridem frustra repetitam? O legem, tam hodie necessariam, quàm nimis impudenter, & indignè rejectam? Quàm poruit vel ipse *Maximus* miseram Galliam, cui incubabat, indigniori injurià pessundare? Nunquàmne Gallia rursus dicere poterit, quod & de temporibus filiorum THEODOSII cecinit CLAUDIANUS (**)

*Cumque suo demens expellitur ambitus auro,
Non dominantur opes, non corrumpentia sensus
Dona valent: emitur solâ virtute potestas.*

Sed

(*) Cap. 85.

(**) De III, Conf. Honor. v. 186.

Sed frustra, & ineptè molestus fuero, si, quam omnes boni frustra jamdiu deplorant horum temporum veluti fatalem in Magistratum turpi nundinatione miseriam, longiori querimoniâ persequar. Illud modò mihi liceat, ut, quid non multò ante THEODOSIUM similiter fecerit Imperator JULIANUS, quem Gallia Gubernatorem habuit, & quid ante eum fieret, magis intelligatur, obtestari, ut relegatur MAMERTINI Consulis Panegyricus ad illum JULIANUM. Tum verò patiar, ut meâ querimoniâ objiciatur, quod FLAVIUS VOBISCUS in *Aureliano* (*) scripsit: *Factum est (inquit) ut jam divitiarum sit, non hominum Consulatus. Perierunt casta tempora, & magis peritura sunt.*

Age verò: fatalis hujus mali oblitus transeo ad alteram, quam ad Te referre institui, veteris tuæ Galliæ orationem de scholis, hoc est, à PACATI THEODOSIO ad EUMENII CONSTANTIUM. Et tamen abs THEODOSIO quoque, ejusque collegâ GRATIANO repetere licet, quod eò nos veluti manuducat. Nam & Imperator GRATIANUS valde etiamnum adolescens, & eâ, quâ Tu nunc es, aetate, primisque statim sui imperii annis, ut ejus fundamenta firma, & diuturna jaceret, edixit ad *Antonium* Præfectum Prætorio Galliarum, in omnibus Galliæ Metropolitibus excitanda, alendâque esse studia literarum: estque hoc Rescriptum relatum in Theodosianum Codicem Constitutum. Et de ipso THEODOSIO, quod PACATUS

præ-

(*) Cap. 15.

præter
amasse
erudita
pienter
noxiam
doctrina
tute cot
admirat
luam et
Principe
ni generi
vellet.

Post
Antonius
sianæ er
reverent
sacram
agentis d
hoc est, v
laudare et
quæ ad ear
audiens at
res, facile
tarum act
carum dei
iz, præse
quidem &
menta Rei
& excitab

(*) De C
(**) Inte

præterierat, scripsit AURELIUS VICTOR (*) eum amasse simplicia ingenia, & admiratum esse erudita, sed innoxia. Rectè profectò, & sapienter: cùm sensit esse quandam eruditionem noxiam, & pravam, quæ odio digna sit. Sed doctrinam liberalem & ingenuam, & cum virtute conjunctam, quicumque vel odit, vel non admiratur, & colit, tam barbarus est, ut belluam esse dixerim, non hominem, nedum Principem: tamque hostis mihi videtur humani generis, quàm si solem de mundo tollere vellet.

Possẽm holographam (**) THEODOSII ad Ausonium epistolam laudare, testem Theodosianæ erga literas bonas sive observantiæ, sive reverentiæ: Verùm nunc CONSTANTII Cæsaris sacram Epistolam, & EUMENII de eâ orationem agentis de restitutione scholæ Augustodunensis, hoc est, veteris in tuâ Galliâ Academiæ, potiùs laudare coram Te instituo, ut eam legens, & quæ ad eam de hac causâ dici præterea possunt, audiens ab iis, quos sapientes habes monitores, facilè, vel me tacente, sentias, qua gratiarum actione, quo præconio celebretur præclarum de instauratione Andegavensis tuæ scholæ, præsertim Civilis consilium tuum: quo quidem & Tu jacies nova quædam fundamenta Reipublicæ, in integrum restituendæ, & excitabis quoddam eorum, qui eam de-

(*) De Cæsarib. cap. 48.

(**) Integre scriptam.

fendent, atque tuebuntur, fœcundum feminarium.

Credo equidem, statim atque audies Epistolæ illius Constantianæ principium, *Mentur hoc Galli nostri* &c. Si intellexeris, cur, & quorsum id dicatur, & quid dici hodie debeat, commoveberis. Sed quod de CONSTANTIO Cæsare, cujus exemplum tibi commendo, quærere poteris, in re præsentis Tibi melius exponet bonus anagnostes: & ut magis id placeat, adjiciet, quod AURELIUS VICTOR (*) olim scripsit, CONSTANTINUM magnum, paterno (credo) exemplo commotum, nutriisse artes bonas: ut & eâ laude non minùs, quàm rerum gestarum gloriâ, magnum fuisse scias; & cum ejus patrem CONSTANTIUM Galliæ suæ, quàm rectè regebat, amabilem fuisse audies, ex EUTROPIO intelligas, causam fuisse, quam dixi: & quod VOBISCUS narrat Gallicanas Druidas Imperatori AURELIANO prædixisse, CLAUDII posterorum nomen in Republicâ clarius futurum esse, quàm cujusdam fuisset, meritò ad nostrum CONSTANTIUM referri. Erat quidem certè Cæsar tantùm, non etiam Imperator, Imperantibus MAXIMINIANO, & DIOCLETIANO Augustis. Sed, ut tantò admirabilior fuit illius sapientia, & felicitas, qui sub talibus dominis majoribus potuerit provinciam suam plenè, & sanctè regere, & sanguinariam tempestatem adversus pietatis, & Religionis Christianæ

(*) De Cæsarib. Cap. 41.

stancæ
à Galli
fuit tot
perata.
Illa
Britanni
restitutâ
isque,
nite, n
diriosis
CONSTAN
indisqu
Cum eni
dem Hec
EUMESU
tamerig
quæ not
optimi L
Legisse p
TACITUS
he sobole
judicavit
ernatores
rum seder
ret. Ju
inestissim
numprod
em ruinar
ridem ge
iniquissim
vates quic

(*) Annal

stianæ professores toto orbe tunc excitatam
 â Gallia avertere : Sic tantò laudabilior ejus
 fuit totius Reipublicæ procuratio bene tem-
 perata.

Illud verò nunc urgeo: neque de receptâ
 Britannâ, Bataviâve, Imperiòque Romano
 restitutâ, neque de victoriâ Lingonicâ, repres-
 sisque, & profligatis barbaris in eo Galliæ li-
 mite, neque de castigatis in mediâ Galliâ se-
 ditiosis Bagaudis, tantum laudis reportasse
 CONSTANTIUM, quantum ex literarum ludis,
 studiisque liberaliter excitatis, atque restitutis.
 Cum enim Augustodunum, nobilissimam ur-
 bem Heduarum, cujusdam Bataviæ (ût ait
 EUMENIUS noster) rebellionis latrocinio ever-
 sam erigeret, sensit nihil agi, nisi si & scholam,
 quæ non modò auditorii ruinâ, sed & interitû
 optimi Doctoris, conciderat, attolleret. Quid?
 Legisse potuerat, quod & olim CORNELIUS
 TACITUS (*) scripserat, illis nobilissimam Gal-
 liæ sobolem operam dedisse studiis liberalibus.
 Judicavit ergo, minimè bonum Galliæ Gu-
 bernatorem se fore, si illam veterem studio-
 rum sedem non conservaret, tueretur, instaur-
 raret. Judicavit etiam, in ejus ruinâ extrare
 funestissimum quoddam portentum, & tristissi-
 mum prodigium, quod denuntiaret impenden-
 tem ruinam totius Reipublicæ. Id enim jam
 pridem graviter prædixit sapientissimus, &
 antiquissimus scriptor HERODOTUS, tanquam
 vates quidam, testatus, DEUM everisionem

C

Rerum-

(*) Annal. Lib. III. Cap. 43.

Rerumpublicarum prænunciare tali signo, tanquam prognostico. Ergo CONSTANTIUS, ut tale, tantumque malum avertat, statim occurrit: nihilque antiquius habet curam bonarum literarum, & restitutione studiorum.

Et quidem in eâ EUMENIUS potissimum tria prædicat: dico, talem, tantumque fuisse hujus rei curam, ut ne bellorum quidem occupationes eam infregerint: & honorarii duplicatam fuisse liberalitatem in tantis alioqui ærarii angustiis: & denique amplitudinem honoris, atque dignitatis magisterio scholastico delatam esse, quæ Palatino deferebatur. Imprimis ergo Tibi inculcabitur, quod EUMENIUS ipse imprimis observari vult, CONSTANTIUM maximis bellis distractum, in mediis etiam castris talem, tantumque studiorum curam gessisse. Quod ut magis admireris, reputabis non modo, quod jam antea indicatum est de Britannia, Bataviaeque rebellionem, cujus contundendæ difficultas diu CONSTANTIUM exercuit, sed & ipsius Galliaë tumultuantis domesticas seditiones, cum Rustici illi Baucadaë, vel Bagaudæ (ut vocabantur) cælum terræ miscerent (quam seditionum hominum colluviem eodem nomine in eadem Gallia, ducentis prope annis post CONSTANTIUM etiamnum insaniisse ex SALVIANI MASSILIENSIS *lib. V. de Provident.* didici) & denique Barbarorum, fines Galliaë undique incurfantium vim; nam omnes barbaræ nationes universæ Galliaë excidium eo tempo-

re

re min
no die
August
restitue
peurbet
ribilibu
obfessur
mropius
remissis
gustodu
tabit? L
ne fidem
jussisse C
Professori
ma æstio
nostratu
rum bon
ultima

Liber
tante et
is magis
emus, qu
tum arari
id repl
curire: u
vnum esse
propterea
is, & cor
TROPUS

Nequ
tada confi

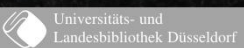

iare tali signo
CONSTANTII
rar, statim
et curâ bon
idiorum.
is potissimum
nque fuisse
idem occup
rarii duplic
qui ararii
honoris, a
delaram
nprimis
ius ipse im
trum max
tiam castri
curam gesti
utabis non
est de Brit
rius con
me exercit
nesticas fe
; vel Baga
niferent (q
nem eodem
tis prope an
manisse ex
vident, di
res Gallie
omnes ban
dium eo

re minabantur, ut ait Panegyricus MAXIMINIANO dictus. Et verò, ne longius discedam ab Augustoduno Heduorum, de cujus scholâ restituendâ ait EUMENIUS, meminimus, prope urbem Lingonicam, CONSTANTIUM innumerabilibus hostium, & Barbarorum millibus obsessum, & prope oppressum fuisse, ut EUTROPIUS narrat. Eo tamen tempore nihil eum remisisse de suâ curâ instaurandæ scholæ Augustodunensis, quis non & mirabitur, & laudabit? De liberalitate quid dicam? Vereor, ne fidem excedat, quod EUMENIUS narrat, jussisse CONSTANTIUM numerari quot annis Professori sexcenta Sestertia. Nam hæc summa æstimatur duodecim millibus aureorum nostratium. Verùm ex temporum nostrorum barbarâ, & illiberali conditione non est æstimanda vetus conditio Galliæ.

Liberalitatem verò CONSTANTII talem, tantamque etiamnum hac in re tunc fuisse, rursus magis atque magis admirabimur, si reputemus, quàm esset bellicis sumptibus exhaustum ærarium, & quam tamen CONSTANTIUS ad id replendum Provinciam suam non exhauriret: ut qui publicas opes in usu suorum Civium esse, quàm includi in Fisco mallet; & propterea non tam huic, quàm eorum divitiis, & commodis consulere, sicuti scribunt EUTROPIUS, & EUSEBIUS.

Neque tamen in pecuniâ tantum numerandâ consistit ejus cura, vel honor, quem li-

teratis studiis detulit. Inò verò ex suo sacro Consistorio reperit, quem præficiat scholastico auditorio. Sic enim EUMENIUM sacræ memoriæ Magistrum hîc audies, salvâ dignitate, & duplicato honorario, præfici Professioni. Qui nescit magistros sacræ memoriæ fuisse, qui & olim dicebantur, & nunc dicuntur Magistri Libellorum, ignorat verba Legum. Quidni verò Magistrum sacræ memoriæ in Palatio, simul in scholâ Professore fuisse dicemus, cum & Leges ipsæ tandem Professores donarint Comitivâ primi ordinis (ut vocant) & vicariâ illâ dignitate, quæ iis, qui Provincias rexerant, deferebatur. Erant enim, qui tunc vocabantur Vicariî, majores Præsilibus Provinciârum: cum quidem ita dicerentur, qui vice Præfectorum Prætorio à Principe mitterentur ad gubernandam aliquam Diœcesim multarum Provinciârum. An id Gallia nunc miratur? Meminerit ipsos olim suos Druidas præfuisse Professionibus artium, ut gubernandæ Reipublicæ, sciâtque PLATONEM voluisse rerum publicarum Rectoribus mandari, ut Magistratus, sic & Magisteria Artium: quòd hoc sit præstantium in Republicâ Seminarium, in quo plantæ, & stirpes tantò excellentiores futuræ sunt, quantò nobiliores, & honorabiliores fuerint, qui iis excolendis præficerentur.

Hic cum sentiam aliquid esse causæ, cur Tibi gratias agam, etiam cogor, majori obtestatione Te urgere, ut, cum de Professoribus

zibus
gis ho
tem n
togatæ
est pau
nus Ce
Panegy
bertiac
Quid i
dialino
quo Me
centiam
(sicut oli
tur vet
aut abo
iis dett
suâ dig
lice, qu
hoc gen
tes, pro
excolueri
netur im
rogatoru
gis ura
invadant
violata, in
non app
Epistola
Libris Le
guntur E
Professo
licebit in

ribus juris agetur in Galliâ, magis atque magis hoc agas, ii demum ut sint, qui Majestatem non minuant ipsius Jurisprudentiæ, neque togatæ Galliæ opprobrio sint. Conquestus est paulo post ætatem CONSTANTII MAMERTINUS Consul in suo ad Imperatorem JULIANUM Panegyrico juris scientiam sic eviluisse, ut libertinorum hominum esse artificium diceretur. Quid nunc diceret, si quosdam tanquam Medastinos servos opifices videret, in, nescio, quo Megalopoleos ludo prostare, ut Jurisprudentiam constuprent, & quia Dupondii sunt (sicut olim vocabantur) eam faciant (ut loquitur vetus Poëta) quadrantariam? Imò verò aut aboleatur Juris interpretandi professio, aut iis demum mandetur, qui eam sustinere pro suâ dignitate possunt: nec decus togatæ Galliæ, quæ gloriari potest, se se aliis gentibus in hoc genere facem prætulisse, & juris interpretes, professorésque dedisse, qui illam primi excoluerint, nunc aut imminuatur, aut inquietur impudentiâ, & indignitate quorundam nugatorum, falsis etiam insignibus (ut verbo legis utar) utentium, ut in alienam spartam invadant. An Jurisprudentia tam indignè læsa, violata, interpolata, magnum aliquem vindicem non appellaret? Equidem cum CONSTANTII Epistolâ sacrâ possem hic conjungere, quæ in Libris Legum, & Codice Constitutionum leguntur Ediçta, Senatûs Consulta, Rescripta de Professoribus. Sed hanc causam aliàs agere licebit in Prætorio tuo.

C 3

Inre-

verò ex (ant)
 rificiat (h)
 ENIUM (h)
 , salva (d)
 alici Prof
 nriæ (h)
 icuntur Me
 egum. Q
 orie in Pa
 fuisse dicit
 fessores de
 ur vocant
 qui Provin
 nim, qui t
 resdibus
 licerentur,
 Principe m
 uam Diec
 id Gallia et
 suos Dru
 ut guberr
 ONEM vol
 ; mandari
 Artium: q
 ica Seminari
 rō excellen
 s, & honora
 is præficere

uid esse ca
 i coror, m
 am le Provi
 rã

Interea mihi fas sit, obiter laudare, quod non minus est, quam CONSTANTII liberale Rescriptum ATHALARICI Gothorum in Italia Regis, & extat in CASSIODORI Commentariis. Dico illum ATHALARICUM etiamnum puerum: sed qui partim Consilio Imperatoris JUSTINIANI nostri, partim tutela optimæ, & sapientissimæ, & doctissimæ matris suæ AMALASUNTHÆ regebatur. Ejus autem meminisse non possum, quin confitear, quod deplorandum est, cum Gothorum quidam Proceres nimium barbari, pupillum hunc Principem optimæ, & maximæ spei abs matris custodia, & literatorum consortio avulsissent, clamitantes, Gothorum Regem à literis alienum esse debere; voluptatibusque impuris immerisissent, luxu perditum, extinctumque statim periisse. Sed cur id dissimularem, cum & operæ pretium sit Te ex PROCOPIO talem historiam audire?

Redeo ad EUMENIUM, ut præmoneam, quod valde observandum est, ex eo Te dicere posse CONSTANTIUM Cæsarem, honoris causâ, etiam dictum esse, antiquo verbo, Principem juventutis: credo propter principalem curam juvenilis Institutionis. Hic autem ille titulus est, quo & Te ornare vellet Academia tua: & Tu, Princeps militiæ, Dux, & Imperator regii exercitus, & simul Princeps sacri Senatûs, cum regio Consilio præsis, non recusabis: non enim nulla est gloriæ accessio

ex

et tali
adoles
certam
junum
etiam
August
fiam si
bello
Impera
etiam i
sum, et
& nos h
cedere t
sum illu
sed qui
tis civi
castren
minis,
etiam p
rimum f
flamman
Ilud Plu
is: oliv
gri, ge
mumpha

Qui
CONSTAN
tis dici,
rum Ga
sicuti &

(*) Dic

ter laudare,
 INSTANTII
 rthorum in
 ri Commem
 annum puer
 nperatoris
 oprimæ,
 atris fuce
 item memo
 quod dephi
 idam Proci
 unc Princip
 natris custo
 ent, clariss
 is alienum
 uris imme
 etumque st
 alarem, cum
 rorio talem

t præmone
 ex eo Te di
 sare, hon
 quo verbo, p
 pter princip
 Hic autem
 e vellet Acade
 æ, Dux, &
 simul Princeps
 isilio præis,
 est gloriæ au

ex tali Principatu. Scio, sic olim dictos esse
 adolescentes Cæsares, qui puæfuerant ludicro
 certamini Equestrium Turmarum, quem Tro-
 janum juventutis ludum vocabant. Sed scio
 etiam postea placuisse, ut Cæsares nondum
 Augusti propter rem præclarè, & fortiter ge-
 stam sic appellarentur: sicuti olim Duces in
 bello propter insignem victoriam dicebantur
 Imperatores. Scio denique, CONSTANTIUM
 etiam in togâ propter eam, quam dixi, cau-
 sam, cumulatam esse hoc agnomine; quidni
 & nos hoc exemplo tuis id quoque titulis ac-
 cedere non optaremus? Non ingero invidio-
 sum illum versiculum: cedant arma togæ (*)
 sed quis mihi non ignoscat, si togatæ juven-
 tibus civilem institutionem non minùs, quàm
 castrensem disciplinam, Principi sapienti non
 minùs, quàm forti curæ esse debere dicam, qui
 etiam profitear hanc curam principalem, acer-
 rimum fore calcar, & veluti classicum ad in-
 flammanda, quæ languent, studia? Vetus est
 illud PLINII de veteri agrorum ubertate loquen-
 ris: olim manibus Imperatorum colebantur
 agri, gaudente terrâ vomere laureato, &
 triumphali aratore.

Quid multis? ex EUMENIO nostro audies,
 CONSTANTIUM non modò Principem Juventu-
 tis dici, sed & patrem ingenuæ sobolis sua-
 rum Galliarum, quia ejus studia adjuvabat,
 sicuti & PLINIUS TRAJANUM vocabat Parentem
 publi-

C 4

(*) Dictum olim à CICERONE.

publicum. An minùs gloriosum id fuerit, quàm dici Patrem Patriæ?

Quacunq; se parte Tibi vel CONSTANTIUS, vel THEODOSIUS sisset, & ostenderet, semper aliquod exemplum, in quod intuearis, & aliquem semper ad gloriam gradum, quò altiùs evadas, ostenderet. Faciam brevius: ecce in EUMENII oratione leges Romani cujusdam Ducis magnitudinem instituisse Templum Virtutis, & Honoris: & quidem aliunde intelliges, ita constructum fuisse, ut in ædem Honoris non nisi per Virtutis, aditus esset: meminisseque potes, in Comitatu Fratris Regis, Bajonensique congressu ante annos minimè multos tuis signis appictam illius templi-effigiem prælarum esse cum suo Symbolo, & hac inscriptione: HAC ITUR. Ergo jam scito, & THEODOSIUM, & CONSTANTIUM, de quibus hæcenus dixi, & Majores illos tuos, quorum Te exempla excitare quoque possunt (ut Themistoclem adolescentem non pariebantur dormire trophea Miltiadis) Tibi tale iter ingresso, & eorum vestigiis insistenti certatim acclamare, modò illud:

Maeste novâ virtute puer: sic itur ad astra (*)
modò istud:

I decus! i nostrum: felicibus utere ceptis (**)
fed

(*) VIRGILIUS Æn. Libr. IX. v. 641.

(**) VIRGILIUS Æn. Libr. VI. v. 546.
FARNABIUS legit:

I decus, i nostrum, melioribus uteris fatis.

Id & i
I lon
No
sunt in
ties Tu
fertim
& Syre
holles vi
ducant,
quidem
quid hon
certarios
Virtu
Non rec
Caesar fi
magnum,
colleges, G
munir: se
HONORIO,
culcandam
in culcavit
elegantiſſim
licatus sua
verâ glori
cimi nollet
(*) PER

sed & istud:

I bone, quo virtus tua te vocat.

Non enim aut fatiari, aut fatigari possunt in hac cohortatione inculcanda. Senties Tu quidem tale iter ingressus, hac praefertim aetate, multas Tibi obstare Circes, & Syrenes: multosque tuae gloriae insidiari, hostes virtutis, ut in distorta diverticula abducant, qui virtutem nunquam, ne pictam quidem viderunt: & propterea nequidem, quid honor verus sit, sciunt. Sed tales Adversarios feriet vetus haec imprecatio:

Virtutem ut videant, intabescantque relictam. (*)

Non recito praecipua, quibus & CONSTANTIUS Caesar filium suum CONSTANTINUM effecit magnum, & THEODOSIUS adolescentes suos collegas, GRATIANUM, & VALENTINIANUM communiit: sed quae filiis suis etiamnum pueris HONORIO, & ARCADIO (o Catechesin saepe inculcandam adolescentiae juniorum Principum) inculcavit: CLAUDIANUS tam suaviter expressit elegantissimis versibus, ut nimis fastidiosè delicatus futurus sit, valde etiam a virtute, & vera gloria aversus, qui tale sibi carmen occini nolle.

C 5

Nunc

(*) PERSIUS.

X. v. 641.
VI. v. 546.

Horribiliteri

Nunc igitur pro coronide memoriae
Theodosianæ fas mihi sit Tibi ad attentio-
nem excitato, recitare divinum THEODOSII
tui veluti de cælo tonantis, ad HONORIUM
filium sermonem, quem tanquam oracu-
lum, quod ad Te quoque refertur, reli-
giosè excipies.

DIVUS

***

DIV

HON

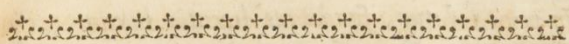

Barbarus
Sufficeret su
Deide Nobil
Altera Roma
Conditio: vi
Tu licet extr
Te Medus, t
li metuis, s
Servitii patie
Intervis leges
Cum poteris

(*) De IV. G
(*) CLAUDI

N 1
ronide mem
Tibi ad atten
inum THEO
ad HONOR
ranquam on
refertur, i

DIVUS THEODOSIUS

AD

HONORIUM FILIUM. (*)

i tibi Parthorum solium fortuna de-
disset,

Care puer ! terrisque procul vene-
randus Eois

Barbarus Arfacio consurgeret ore Thiaras :

Sufficeret sublime genus , luxûque fluentem

Deside Nobilitas possêt te sola tueri.

Alterâ Romanæ longè rectoribus aulæ

Conditio : virtute decet , non sanguine niti.

Tu licèt extremos latè dominere per Indos , (**)

Te Medus , te mollis Arabs , te Seres adorent :

Si metuis , si prava cupis , si ducervis irâ ,

Servitii patiere jugum : tolerabis iniquas

Interiùs leges : tunc omnia jure tenebis ,

Cum poteris Rex esse tuî : proclivior usus

In

(*) De IV. Cons. Honor. v. 214.

(**) CLAUDIANUS de IV, Cons. Honor. v. 256.

LIVVS

*In pejora datur, suadetque licentia luxum,
 Illecebrisque effrena favet: tunc vivere castè
 Asperius, cùm prompta Venus: tunc durius ira
 Confalitur, cùm pœna patet. Sed comprime motus:
 Nec tibi, quid liceat, sed quid fecisse decebit,
 Occurrat, mentemque domet respectus honesti.
 Hoc te præterea crebro sermone monebo
 Ut te totius medio telluris in orbe
 Vivere cognoscas: cunctis tua gentibus esse
 Facta palam; nec posse dari Regalibus usquam
 Secretum vitii; nam lux altissima fati
 Occultum nihil esse finit. tatebrâsque per omnes
 Intrat, & abstrusos explorat fama recessus.
 Sis pius imprimis: nam cum vincamur in omnia
 Munere, sola Deos æquat clementia nobis.
 Neu dubiè suspectus agas: neu falsus amicis,
 Rumorùmve avidus: qui talia curat, inanes
 Horrebit strepitus, nullâ non anxius horâ.
 Non sic excubiæ. nec circumstantia pila,
 Quàm tutatur amor: non extorquebis amari:
 Hoc alterna fides. hoc simplex gratia donat.
 Nonne vides, operum quod se pulcherrimus ipse
 Mundus amore liget; nec vi connexa per ævum
 Conspirent elementa sibi? quod limite Phœbus
 Contentus medio, contentus litore Pontus?
 Et qui perpetuo terras ambitque, vehitque,
 Nec premat incumbens oneri, nec cesserit aër?*

Qui

Qui ter
 Convent
 Munti
 Accipit
 Tu even
 Nec tibi:
 In comm
 Primis
 Fit populi
 hithorem
 Regi ad e
 Humanos
 Mobilem
 His vana
 Neu pete
 Inquirit
 Non tibi
 Armenie d
 Nec damus
 Romani, q
 Qui nec Ti
 Caesaris.
 Heredunt
 Casaree po
 Furena, q
 Inceſſo poſſ
 Gloria Tr

*Qui terret, plus ipse timet: fors ista Tyrannis
 Convenit: invadeant clavis, fortesque trucident;
 Muniti gladiis vivant, septique venenis,
 Ancipites habeant arces, trepidique minentur.
 Tu civem, patrémque geras: tu consule cunctis!
 Nec tibi: nec tua te moveant, sed publica vota.
 In commune jubes siquid, censésve tenendum,
 Primus jussa sibi: tunc observantior æqui
 Fit populus, nec ferre vetat, cum viderit ipsum
 Auctorem parere sibi: componitur orbis
 Regis ad exemplum: nec sic insectere sensus
 Humanos edicta valent, àt vita Regentis:
 Mobile mutatur semper cum Principe vulgus.
 His tamen effectis, nec fastidire minores,
 Neu pete præscriptos homini transcendere fines.
 Inquinat egregios adjuncta superbia mores.
 Non tibi tradidimus dociles servire Sabæos;
 Armeniæ dominum nec te præfecimus ora,
 Nec dæmus Assyriam, tenuit quam scæmna, gentem:
 Romani, qui cuncta diu vexere, regendi:
 Qui nec Tarquinii fastus, nec jura tulere
 Cæsaris. Annales veterum delicta loquuntur:
 Herebunt maculæ, quis non per secula damnat
 Cæsareæ portentæ domus? quem dira Neronis
 Funera, quem rupes caprearum tetra latebit
 Incesto possessa Seni? victura feretur
 Gloria Trajani, non tam quod Tigride victo*

Nostra

Nostra triumphati fuerat Provincia Parthi,
 Alta quod inuectus stratis Capitolia Dacis,
 Quam Patriæ quod mitis erat. Ne desine tales,
 Nate sequi: si bella tonent, prius agmina diuis
 Exerce studiis, & sævo præstrue Marti.
 Non brumæ requies, non hybernacula segnes
 Eneruent torpore manus: ponenda salubri
 Castra loco, præbenda vigil custodia vallo.
 Disce, ubi densari cuneos, ubi cornua tendi
 Aequius, aut iterum flecti: quæ montibus aptæ,
 Quæ campis acies, fraudi quæ accommoda vallis:
 Quæ via difficilis. Fidit si manibus hostis,
 Tum tibi murali libretur machina pulsu,
 Saxa votet præceps aries, protectaque portas
 Testudo feriat, ruat emersura iuventus
 Effossi per operta soli: si longa moretur
 Obsidio, tum vota cave secura remittas,
 Inclusimve putes, multis damnosa fuere
 Gaudia, dispersi pereunt, somnôque soluti.
 Sæpius incautæ nocuit victoria turbæ.
 Neu tibi Regificis tentoria larga redundant
 Deliciis, nève imbelles ad signa maniplos
 Luxuries armata trahat, neu flantibus Austris;
 Neu pluuiis cedas: neu defensura calorem
 Aurea summoveant rapidos umbracula Soles:
 Inventis utère cibus; solabere partes
 Aequali sudore tuas: si collis iniquus,

Primus

primus
 Ne pudes
 Calcat
 Prætere
 Herentes
 Nunc Eq
 Nunc pe
 Te socio
 Sub te res
 Voe subis
 Hæ effecta
 Difficilem
 Sed cur vo
 Experi
 Duc tecu
 Spicula;
 Italiam
 Subiectam
 Uique adeo
 Nec pia cog
 Per strages
 Cur annos o
 Aequalis mi
 Verteret, &
 Denique si F
 Vel miles ce
 Osula, mi

Primus ini: sylvam si cedere provocat usus,
Ne pudeat sumptâ quercum stravisse bipenni.
Calcatur si pigra palus, tuus ante profundum
Prætentet sonipes: fluvios tu protere curru
Herentes glacie, liquidos tu scinde natatu.
Nunc Eques in medias Equitum te consere turmas;
Nunc pedes assistas pediti: tum promptius ibunt
Te socio: tum conspicuus, gratusque geretur
Sub te teste labor. Dicturum plura parentem
Voce subis: Equidem, faveant modò Numina ceptis,
Hec effecta dabo: nec me fratrisque, tibi que
Dissimilem populi, commissaque regna videbunt:
Sed cur non potius, verbis quæ differis, usu
Experior? gelidas certè nunc tendis in Alpes:
Duc tecum comitem; figant, sine, nostra tyrannum
Spicula; palle scat nostro, sine, barbarus arcu.
Italiamne feram furiis prædonis acerbi
Subjectam? patiar Romam servire Clienti?
Usque adeone puer! nec me polluta potestas,
Nec pia cognati tanget vindicta cruoris!
Per strages equitare libet: da protinus arma;
Cur annos obicis, pugnae cur arguor impar?
Aequalis mihi Pyrrhus erat, cum Pergama solus
Verteret, & patri non degeneraret Achilli;
Denique si Princeps castris hæere nequibo,
Vel miles veniam. Delibat dulcia nati
Oscula, miratusque refert. Laudanda petisti,

Sed.

*Sed festinus amor: veniet robustior etas:
 Ne propeva, necdum decimas emensus aristas
 Aggrederis metuenda viris, vestigia magnæ
 Indolis agnosco. Fertur Pelteus, Eoum
 Qui domuit Porum. cum prospera sæpe Philippi
 Audiret, lætos interflevissè Sodales,
 Nil sibi vincendum patris virtute relinqui.
 Hos video motus: fas sit promittere patri;
 Tantus eris: nostro nec debes regna favori,
 Quæ tibi jam natura dedit. Sic mollibus olim
 Stridula ducturum pratis examina regem
 Nascentem venerantur apes, & publica mellis
 Jura petunt, traduntque favos. Sic pascua parvus
 Vindicat, & necdum firmatis cornibus audax
 Jam regit armentum vitulus, sed prælia differt
 In juvenem: patiènsque meum cum fratre tuere
 Me bellante locum: Vos impacatus Araxes,
 Vos celer Euphrates timeat: sit Nilus ubique
 Vestes, & omisso quidquid sol imbuat ortu.
 Si pateant Alpes, habeat si causa secundos
 Justior eventus, aderis, partesque receptas
 Suscipies; animosa tuas ut Gallia leges
 Audiatur, & nostros æquus modereris Iberos.
 Tunc ego securus fati, latusque laborum
 Discedam, vobis utrumque regentibus axem.
 Interea musis animus dum mollior instet,
 Et quæ mox imitere, legas: nec desinat unquam*

Tecum

Tecum Gratia
 Antiquos eos
 Militie; Lat
 Liberos quasi
 Perfidiæ dan
 Triste rigor m
 Mori impensa
 Vt solus quid
 Opposuit Coele
 Quod mora per
 De gerat, ost
 Zelatur hinc m
 Prærogæ ætern
 Regule? Succes
 Discurat hinc
 Pauper erat &
 Pauper Fabrici
 Sorida Serram
 Lustrate lixore
 Possibus affixi
 Et sulcata du
 Hæc genitor præ

Hæc igitur
 dicit, jam (ut
 Honorum. H
 dabat, ea ipsa ja
 Præceptorem ex

*Tecum Græja loqui, tecum Romana vetustas:
 Antiquos evolve Duces; assuesce futura
 Militiæ; Latium retro te confer in ævum.
 Libertas quaesita placet? mirabere Brutum:
 Perfidiam damnas? Metii satiabere pœnis:
 Triste vigor nimius? Torquati despue mores:
 Mors impensa bonum? Decios venerare ruentes:
 Vel solus quid fortis agat, te ponte soluto
 Oppositus Cocles, Mutii te flamma docebit.
 Quid mora perficiat, Fabius: quid rebus in arctis
 Dux gerat, ostendat Gallorum strage Camillus.
 Discitur hinc nullos meritis obsistere casus,
 Provocat æternam feritas tibi Punica famam,
 Regule? successus superant adversa Catonis.
 Discitur hinc, quantum paupertas sobria poscit;
 Pauper erat Curius, Reges cum vinceret armis:
 Pauper Fabricius, Pyrrhi cum sperneret aurum.
 Sordida Serranus flexit dictator aratra:
 Lustratæ lictore casæ, fascèsque salignis
 Postibus affixi: collectæ consule messes,
 Et sulcata diu trabeato rura colono.
 Hæc genitor præcepta dabat.*

Hæc igitur est illa veluti Catechesis THEO-
 DOSII, jam (ut dicebatur) Divi ad filium
 HONORIUM. Hæc præcepta sunt, quæ qui
 dabat, ea ipsa jam observaverat, sicuti talem
 Præceptorem exemplo, & facto prævisse
 D osten-

ostendit PACATUS: Hæc oracula sunt, quibus & aures tuas circumsonare utile sit, ut exempla sunt, quæ tuis semper oculis observari debeant: ut liceat & illud ejusdem CLAUDIANI (*) accinere,

*Hos tibi virtutum stimulos, hæc semina laudum.
Hæc exempla dabat: non ocius hausit Achilles
Semiferi præcepta senis.*

verùm exempla requirens, in quæ intuearis, ecquid tam longè repeto vetustas imagines vel CONSTANTII, vel THEODOSII, quæ Tibi exhibeantur? Domesticas habes, quæ Te magis etiam afficere possunt: dico ipsorum etiam Principum Andegavensium, tui sanguinis, ejusque familiæ, quæ cùm multis aliis virtutibus, laudibusque excellat, tum verò quatuor tanquam sibi propria decora verè, & gloriòse ostentare potest: dico, quia Regi suo Franco perpetuò fidelis fuerit, sempèrque illi meruerit: quòdque aliarum gentium Regno, & Diademate cumulata sit: neque in Galliâ modò, sed & totâ Europâ, imò & toto orbe, suæ virtutis, & fortitudinis, & rerum bello præclare gestarum trophæa erexerit. Postremò (quod primum esse duco) quod artium, & literarum curam, patrociniùmque susceperit.

Quid ergo, quid, si, ut Romani Imagines suorum Majorum, eorùmque vultus cerâ
ex-

(*) De III. Consul. Honor. 7. 59.

expressos o
davera suor
cristallo in
sisterentque
vides, eru
frater, & v
qui mortuu
litano; sed
oculos prop
eo silitur ill
ceps Andium,
tristia Regis S
prope trecent
tamen nunc
Qualia duo i
tibi dabunt,
in iis (audeb
tem alterum i
rum Britannic
tunc se tibi offe
gis Legatus in
editione Mong
qualis erat, cū
tratis Regis, &
que Italiam, &
Andegavensi su
re, & titulo R
& olim memini
generum BALD
ovini Regis m
perium German
opolitanum terr

expressos ostentabant, & Aegyptii integra cadavera suorum, tanquam etiamnum spirantia, crystallo includebant, ut spectanda darent, sifterentque; nunc ex monumento, quod hic vides, eruatur LUDOVICUS I. Dux Andium, frater, & vindex CAROLI V. Regis sapientis, qui mortuus quidem est in suo regno Neapolitano; sed hic tamen est sepultus, ut in tuos oculos propius incurreret. Quid si & cum eo sistatur ille multò antiquior CAROLUS Princeps Andium, frater quoque, & vindex fratris sui Regis S. LUDOVICI? qui etiam ante annos prope trecentos sepultus in suâ Neapoli sit, tamen nunc tibi præstò esse putandus est. Qualia duo illi Heroes fortitudinis exempla tibi dabunt, cùm se tibi ostendent? qualésque in iis (audebo dicere) SCIPIONES aspicias? saltem alterum scies dici debere Africanum, alterum Britannicum. Atque hic quidem opportunè se tibi ostendet, qualis fuit fratris sui Regis Legatus in Rupellâ Anglis eripiendâ, & seditione Monpessulanâ comprimendâ: ille, qualis erat, cùm in Africâ ultor fuit cædis sui fratris Regis, & in Aegypto captivitatis: cùmque Italiam, & Siciliam primus Principatui Andegavensi subiecit: & hujus majestatem jure, & titulo Regni Hierosolymitani (in quo & olim meminerat Comitem Andegavensem, generum BALDUINI, Patrémque alterius BALDUINI Regis triumphasse) cumulavit, & Imperium Germanicum recufans, Constantinopolitanum terruit, cujus diadema Imperator

BALDUINUS illi delulit. En quales statim tibi dat, sistitque Duces memoria tuorum? Et licet utriusque exitum audies tristem, & infelicem fuisse, tamen is non obstabit, quin audias ab illis duobus, quos dixi, illud:

Disce puer virtutem ex me, verumque laborem:

Addent & hæc fortasse:

*Tu regere Imperio populos HENRICE
memento:*

*(Hæc tibi erunt artes) paci que imponere morem,
Parcere subjectis, & debellare superbos.*

O artes præclaras: sed difficiles, & ita difficiles, ut hi monitores dicturi tibi sint, se se etiam aliquando earum oblitos parùm cavisse videri. Certè CAROLUS ille non negabit, se se aliquando neque debellatis, neque subjectis satis pepercisse. Dicit etiam, quid inde acciderit, & quî factum sit, ut Siciliam, in qua Franci ad internecionem deleti sunt, amiserit, atque ita amiserit, ut eam deinde nunquam Andegavenses recuperare potuerint.

Sed cum ex CAROLI illius casu magis discas, quid in gubernatione populorum opus sit factò; & LUDOVICI in Galliâ quidem fortem prudentiam, sed in Italia, in postremo tanquam actu fabulæ, infelicem fortitudinem fuisse audies: Si causas investiges, felix eris, quem facient aliena pericula cautum, ut est in proverbio. Interea quod in utroque deside-

rarunt

rarunt m
literarum
præstantis
abs CAROL
cum avo su
ta bene n
pientemq
acclamant

O præsta
Virtute e
Considere

Dico ROBES
Neapolitan
tissimum, t
fuisse testi
Eib. X. I.
verò non
docuitque
& iusticia, e
Regno suo a
ejus Avus C
Tibi, quos
ceroniano ve
ille etiam
condicione,
mandata, fat
patre, veluti
eadem Tu nu
ratio: Sed si
ecce ex eâ
ille mus, im

rarunt multi, dico, doctrinam, studiumque literarum, & exemplum Principis eâ gloriâ præstantis, intelliges cumulatè repeti posse abs CAROLI nepote ROBERTO, quem propterea cum avo suo nunc tibi occurrere cogitato, multa bene monituum, si audias sanctum, sapientemque senem de te sollicitum, & sæpius acclamantem illud tibi:

*O præstans animi juvenis, quantum ipse feroci
Virtute exuperas, tantò me impensius æquum est
Consulere.*

DICO ROBERTUM illum Andegavensem Regem, Neapolitanum Regem doctissimum, sapientissimum, humanissimum: denique (ut dictum fuisse testis est ejus sæculi doctissimus scriptor *Lib. X. Epist. Senil.*) Regem Regum. Hic verò non prælia Tibi sua, sed studia narrabit: docebitque, plura se præclarè effecisse pietate, & justitiâ, & literarum præsidis (quas etiam Regno suo antepone se dicere solebat) quam ejus AVUS CAROLUS suis armis. Recitabit ille Tibi, quos de SCIPIONIS Africani somnio Ciceroniano versus componi jussit, ut quæ SCIPIO ille etiamnum adolescens, & eâ, quâ Tu nunc conditione, dicitur tam avidè accepisse divina mandata, sanctissimâque præcepta ab avo, & patre, veluti Legatis cælo propterea demissis, eadem Tu nunc audias. Longa est illa exhortatio: Sed si ejus jam delibare aliquid velis, ecce ex eâ Tibi ROBERTUS auctor, monitor ille tuus, imprimis recitabit hoc caput:

Suscipe nostri
Consilii quid summa velit: Tu sacra, fidemque
Iustitiámque cole, ut pietas sit pectoris hospes
Sancta tui, morúmque comes: quæ debita virtus
Magna patri, patriæ major, sed maxima summo,
Ac perfecta Deo.

Sed & istud:

Hoc etiam monuisse velim, nil gratius illi,
Qui cælum, terrásque regit, Dominóque, Pa-
trique
Actibus ex nostris, quam justis legibus urbes.

Postremo est istud:

Ergo age, Nate, viam Tibi quam super ardua
monstro
Ingrede, aut potiùs ceptum ne desere callem.
Publica res, duce te, vigeat, victrixque supremo
Cardine fortunæ sedeat: spectabit ab astris,
Quidquid ages, placidus Rex cuncta regentis
olympi,
Lætus honore tuo: sed nullo lætior actu,
Quàm quod te Patriæ baculum superesse labanti,
Nomen, & hoc meritò Scipionis habere videbit.

Hæc & cujus generis plura ROBERTUS ille tuus,
 quæ ex somnio SCIPIONIS translata dictavit suo
 Poëtæ, ex optimâ illâ Antiquitate repetet,
 quæ nunc rursus tibi occinat, cum se Tibi,

ut

ut illi Scip
 verò tacet
 publicæ b
 bonique a
 Non potui
 trahere Ba
 cipem inte
 quebatur
 RIC. Sed
 tiam Rom
 Romam lit
 Germani il
 de judicio
 verò tam
 fuit, ut et
 cum, ma
 spem Reg
 billimus e
 die (ut A.
 quem jam
 cili scriptor
 lites audierit
 certe memi
 Sanseverini
 troverso ju
 ex filio sen
 que quia cot
 jus civile ne
 bilis quæsti
 ARMILIS)
 motuum.

ut illi SCIPIONI avus, Patérque sistat. Neque verò tacebit, se nihil prætermisisse, ut Reipublicæ bene gubernandæ scientiam, & æquiboniquè artem illustraret, atque propagaret. Non potuit quidem ad suam Academiam pertrahere BARTOLUM, eo tempore in Italiâ Principem interpretum Juris Civilis. Is enim sequebatur partes Gibellinas Imperatoris HENRICI. Sed non propterea minùs Jurisprudentiam Romanam excoluit ROBERTUS, qui & Romam liberavit, defenditque adversùs vim Germani illius Imperatoris, cum quo etiam de judicio Majestatis graviter contendit. Imo verò tam & juris, & jurisdictionis studiosus fuit, ut etiam, quo die CAROLUM, filium unicum, maximæ spei adolescentem, unicamque spem Regni, amiserat, nullo luctu, qui acerbissimus erat, debilitari potuerit, quin eodem die (ut A. testis est, & ait ille, qui aderit, & quem jam sæpius laudo, doctissimus illius sæculi scriptor) & Regni negotia explicuerit, & lites audierit, atque diremerit. Juvat quidem certè meminisse, quid in causâ Principatûs Sanseverini rectè, & acutè judicavit de controverso jure legitimæ successione, an nepos ex filio seniori præferretur suo patruo: neque quia contra se ipsum judicare videbatur, jus civile neglexit. Erat autem hæc illa nobilis quæstio juris, quæ eo sæculo (ut ait AEMILIUS) fuit origo ingentium, toto orbe motuum.

Ego verò potiùs dicam, ignorantiam juris, quod variè, & imperite sæpe dicebatur, tantorum malorum originem fuisse.

Quidni ergo meritò optarim Principibus jurisprudentiam propterea curæ esse? Cum ipse ROBERTUS Regnum adeptus est, mota fuit hæc ipsa quæstio, in quâ & Pontifex appellatus est, & mortuo ROBERTO cùm de ejus successione rursus quæsitum est, rursus illa tragicè agitata est. Sed & quo anno Rex Neapolitanus ita factus est, eodem anno in Galliâ Rex PHILIPPUS PULCHER similiter appellatus est iudex, ut deinde PHILIPPUS VALESIVS in causâ Principatûs Artesiensis, cum quæstio esset inter ROBERTUM nepotem ex filio, & filiam defuncti. Horresco reputans, quid acciderit, cum acutiores Jurisconsulti reclamarent: Sicuti & cum idem Rex VALESIVS aliter, quàm in Artesiensi fecerat, pronunciaisset in causâ Ducatûs Britanniae inter filiam fratris & consanguineum fratrem defuncti: ut paulò ante, cùm in Galliâ de Comitatus Flandriae successione quæretur inter filium fratris senioris, & quendam ROBERTUM defuncti fratrem. Quid dicam, illam ipsam fuisse quæstionem juris inter JOANNEM, & ARTURUM litigantes de Regno Angliæ, & Principatu Andegavensi? Quid dicam in Hispaniâ quoque de Regni Castellæ jure quæstionem fuisse, quæ ROBERTI Andegavensis fuit de Regno Neapolitano, & antea in Germaniâ, tempore Imperatoris OTHONIS, visam

visam esse tam
sit duello, si
dam & de Re
fuisse, sed nun
clatram, & I
roris, an filia fi
rursus quæstio
de Regno Arra
Monachos, ne
rejecta fuit. A
te excitaret ad
& excolenda? A
quim opus habe
impudentibus &
quidem, quid i
significet, licet
cordatis Juris

Ut ad Ro
paulò post dicen
modo dico, nulli
stum, & felicem,
tarem Tibi esse
Principatu Andeg
re, ut ea bene de
sio, quem filium
Franci appellare
alienus à suâ gen
est: cujus quidem
gessit, cum impe
belli Anglici, ut ad
dam in Galliam ite

visam esse tam inexplicabilem, ut commissa sit duello, sive gladiatorio certamini? Ad-
dam & de Regno Angliæ subtiliorem etiam fuisse, sed nimis tragicam, in familiam Lan-
clastriam, & Eboracensem, utrum filius so-
roris, an filia fratris potior esset: quæ quidem
rursus quæstio fuit LUDOVICI tui Andegaven-
sis de Regno Arragonico, quæ à Jurisconsultis ad
Monachos, nescio, quomodo, in Hispaniâ
rejecta fuit. An non harum rerum memoria
te excitaret ad jurisprudentiæ studia amanda,
& excolenda? An nondum sentiunt Principes,
quàm opus habeant, non dico, ambitiosis, &
impudentibus & indoctis Legulejis, qui ne
quidem, quid in XII. Tab. successio sit, aut
significet, sciunt: sed bonis, sed eruditis, sed
cordatis Jurisconsultis?

Ut ad ROBERTUM revertar, de quo &
paulò post dicendum rursus aliquid erit, illud
modò dico, nullius vel occursum magis fau-
stum, & felicem, vel memoriam magis salu-
tarem Tibi esse posse. Cessit ille quidem
Principatu Andegaven-
si, forori suæ Margari-
tæ, ut ea bene dotata nuberet CAROLO VALE-
SIO, quem filium, fratrem, patremque Regis
Franci appellare licet. Sed non propterea
alienus à suâ gente, & familiâ existimandus
est: cujus quidem etiam absens tantam curam
gessit, cum impendere prospiceret pericula
belli Anglici, ut ad eam tempestatem averten-
dam in Galliam statim accurreret: taléque Re-

gi PHILIPPO sororis suæ filio consilium dederit, quod si Rex ille semper secutus fuisset, non incidisset in illas miseras, à quibus semel eum eripuerat suâ cautione sapiens ROBERTUS. Eum ergo lubenter audies de Te quoque jam (ut dixi) sollicitum. Credo etiam, non minus lubenter spectabis ejus filium CAROLUM, maximæ spei Principem si mors eum Patri, & patriæ non invidisset: sed qui tamen in suâ adolescentiâ tam magnæ non modò spei, sed etiam rei Princeps fuit, ut amplissimum elogium meruerit, quod Italia consignavit his doctissimi scriptoris Florentini, qui eo sæculo floruit, verbis: ROBERTI magni Regis, & Regum Regis unicus filius Dux Calaber, ingenti famâ adolevit eximiæ virtutis, præcipuæque justitiæ: cum Majoribus enim suis dividens patrimonium, hoc virtutum, hanc sibi partem gloriæ delegerat, ut, cum proavus vir fortissimus; avus liberalissimus; pater sapientissimus habitus esset: ipse justissimus haberetur. En qualem Tibi sisto gentem, familiamque Andegavensem? Necdum tamen eam complexus sum totam. Conjunges ergo cum ROBERTO illo tres ejus fratres, tria fulmina belli, & inprimis fratrem seniores CAROLUM MARTELLUM Hungariæ Regem, qui familiæ, & nominis Andegavensis decus, ad extremos usque Germaniæ fines, ut ROBERTUS ad Italiæ, propagavit.

Sed

Sed si tam quod urgeo, m requiras: ecce in LUDOVICUS alter, est hic sepultus sit quaginta; tamen lus est memoria, chrum hic aspici eo prodeuntem urbem advenu es tu suggerat, tum cum nondum eâ æ exemplo CONSTAN suscepisse curam si literarum in Gallis ex eâ discederet, ducentæ, & in l in hac suâ urbe in rum artium, in quo tempore & l in Germaniâ suam bat (id enim, cum Fortasse uterque pro perio, ille, quæ tu bellis civilibus calig cuius barbariem ad erat aliquid literaru Narrabit quidem ce cus se se hac ratione prodelle, quim facer lem JOANNES BUNYON debar eodem tempo

Sed si tam procul abire nolis, & ad id, quod urgeo, magis domesticum exemplum requiras: ecce in hac urbe tuâ se Tibi sistit LUDOVICUS alter, LUDOVICI prioris filius: qui etsi hic sepultus sit ante annos centum, & quinquaginta; tamen adest, & sepulta minimè illius est memoria. Hujus cùm quotidie sepulchrum hîc aspicias, cogitato, nunc illum ex eo prodeuntem Tibi occurrere, tuo in hanc urbem adventu excitatum, ut, cum alia multa suggerat, tum verò imprimis illud, se se, cùm nondum eâ ætate esset, quâ Tu nunc es, exemplo CONSTANTII, vel etiam ROBERTI sui, suscepisse curam studiorum, & patrocinium literarum in Galliâ: & propterea, antequam ex eâ discederet, iturus in Hispaniam uxoris ducendæ, & in Italiam regni adeundi causâ, in hac suâ urbe instituisse Academiam optimarum artium, imprimisque Jurisprudentiæ: quo tempore & RUPERTUS Cæsar Palatinus, in Germaniâ suam Heidelbergensem instituebat (id enim, cùm eam instaurarem, didici). Fortasse uterque prospiciebat, hic, quæ Imperio, ille, quæ huic Regno impendebat ex bellis civilibus caligo, & vastitas, adversus cujus barbariem alendum, & conservandum erat aliquod literarum lumen & seminarium. Narrabit quidem certè Tibi tuus ille LUDOVICUS se se hac ratione maluisse togatum patriæ prodesse, quàm facere, quod suum patruelem JOANNEM BURGUNDUM armatum facere videbat eodem tempore, cùm ad Nicopolim

infe-

infeliciter, & temerè pugnando adversus Turcas, & se, suosque perdidit, & Barbaros victores ita irritavit; ut nisi *Tamerlanus* Tartarus eos repressisset, oppressuri Rempublicam Christianam fuissent. Et quia nunc tuo consilio interesse volet, deliberanti de hac Academia instaurandâ, magis atque magis dicet, quo eam consilio primum instituerit. Narra-
 bit, se se, quamvis adolescentem, vidisse, qualia funestissimarum dissensionum semina inter patruales suos JOANNEM illum Burgundum, & LUDOVICUM Aurelium jacta essent, & quales illæ paulò post turbas darent, concussis studiorum sedibus Parisiensi, & Aureliæ Academiae. Dicet, audivisse se, quid Rex PHILIPPUS PULCHER MCCCXII., veluti Legatâ, professus erat de Luce legum Romanarum, deque scientiæ usu, & dignitate Juris Civilis in hoc Regno: & tamen, cur, cum id faceret, laudaret Majores suos, qui in scholâ Parisiensi non modo noluissent esse Academiam Juris Civilis, sed etiam anathemate, & interdicto Pontificio id prohiberi curassent. Judicasse itaque, se se esse facturum, quod valde esset è re Galliæ, si in tranquillo hoc secessu, illius juris docendi sedem, & solum collocaret. Id verò se tantùm inchoasse, ut tempora patiebantur, absolvere per absentiam longam non potuisse: & quod instituerat, iniquorum (ut fit) temporum culpâ neglectum, deinde concidisse potius, quàm assurgere potuisse. Petet ergo, ut hoc opus altius

his tol
 effulsi
 dem eff
 ta, qua
 illud ipl
 est, &
 exempl
 laudabi

Na
 juris qua
 hie Juris
 ruz: &
 non fuer
 tam inq
 ne long
 de duoi
 Hispani
 paternæ
 cant) inve
 successio
 ambigebat
 familias,
 tionis, p
 controver
 non poter
 erat, exp
 malo didic
 tis intelli
 sua recen
 ruriam m
 tes, cocæ

tiùs tollas, & quantò plus hoc tempore lucis affulsit, tantò illustriorem jurisprudentiæ sedem esse jubeas: proptereaque cùm alia multa, quæ eò Te impellant, dicet, tum verò & illud ipsum, quod offero, commendabit, hoc est, & EUMENII Orationem, & CONSTANTII exemplum, quod illa laudat, Tibi, ut facio, laudabit.

Narrabit, quæ fuerint, & quàm subtiles juris quæstiones in familiâ Andegavensi, quæ sine Jurisconsultis magnis explicari non potuerunt: & quia ad eas definiendas sæpè adhibiti non fuerint, quales debebant, dicet, quantum injuriæ, & detrimenti illa acceperit. Ac ne longiùs discedat, narrabit, se se litigasse de duobus Regnis, altero in Italiâ, altero in Hispaniâ. In illo quæstionem fuisse de jure paternæ adoptionis, & cessionis, & (ut vocant) investituræ: in altero de subtiliori jure successionis uxoriæ, cùm (inquit ÆMILIUS) ambigebatur de hæreditate inter amplissimas familias, multiplici causâ cognationis, agnationis, propinquitatis, stirpis, capitum jure controverso. Qualis fuerit hæc controversia, non potest ÆMILIUS ille, quia jurisperitus non erat, exponere; & LUDOVICUS magno suo malo didicit, subtiliorem esse, quàm ut à multis intelligeretur, narrabitque, se se, cùm in suâ recenti Academiâ nondum inveniret (ô peruriam miseram) Jurisconsultos satis intelligentes, coactum esse confugere ad Academiam

Bono-

Bononiensem, in quâ ANCHORANUM SALICETUM & FULGOSIUM consuluerit. Etsi autem illi de quæstione propositâ, ut Consultori patrocinarerentur, & acurè, & diligenter responderint: tamen si facias, quod instituis, quidni ausim Tibi spondere, Jurisprudentiæ bene (ut Lex ait) fundatæ majus, meliùsque, ubi opus erit, præsidium? Interea dicerem, quid Bononienses illi responderint, non modò de jure uxoris JOLANDÆ, sed etiam de virtutibus, & meritis ipsius LUDOVICI mariti: dicerem (quod ex ipsius ANCHORANI Responso didici) illos judicasse, jus uxoris confirmari generositate nobili, & religiosâ pietate mariti. Verùm ut magis scias, qualem, quantumque Ducem habeas, cùm LUDOVICUM, de quo loquor, Tibi do, quem veluti præeuntem sequaris, audies non mea, sed PAULI ÆMILII verba: Illum, quod cæteros proceres franciæ prudentiâ, & rerum usu anteiret, tantum majestate potuisse, ut omnia ejus consilio agerentur, cujus Francos nunquam pæniteret. Ejus verò morte, mala Franciæ, quæ interquieverant, recruidisse. Quid? Amisit in eo REX CAROLUS VII. non jam dicam socerum, sed parentem, & patriæ patrem, & Galliæ vindicem, & hæc Academia patronum. Ergo cùm jam illi successeris, qualis hujus successionis conditio, qualis expectatio sit, audis. Quid pluribus opus est? Quid duos illius filios Tibi nunc sistam? Quid LUDOVICUM III., qui etsi in Calabriâ sepultus sit, tamen in Galliâ bello Burgundico, Angli-

cò-

choque
Regni,
valde aff

Nu
est, quâ
solutat
& illar
currere
caru co
te essent
dno poet
Tibi:

Et pate

Tu qui
ostender
ad Imper
lis loque
suorum ex
dam veluti
RENATUS,
nasci audi
sepultrumq
patus: &
CAROLI VI
gem illum
citer transl
lescente, se
Principum
quasse, pr
ris. Si roy

côque quale, quantúmque fuit præsidium & Regni, & Regis CAROLI VII. rebus alioqui valde afflictis.

Nullius in hac urbe recentior memoria est, quàm RENATI alterius filii: cujus quidem solo etiam nomine hæc civitas recreatur. Quid & illum cum patre LUDOVICO Tibi nunc occurrere dicam, ut Te magis suo quoque occursum commoveat? Et si, quas hic vides, mutæ essent eorum statuæ, tamen (ut Andes Andino poëta lubenter utuntur) acclamant illud Tibi:

Et pater Aeneas, & avunculus excitet Hector

Tu quidem certè non poteris non re ipsâ ostendere, verum esse, quod olim NAZARIUS ad Imperatorem CONSTANTINUM, de ejus filiis loquens scripsit: Rapitur ad imitationem suorum excellens quæque natura. Ergo quodam veluti gaudio reviviscet ipse quoque ille RENATUS, si in Te, tanquam hærede suo, renasci audiat, & quod ejus morte extinctum, sepultúmque fuit decus Andegavensis Principatus: & quam spem immaturo fato Regis CAROLI VIII. alterius sui hæredis, amisit: Regem illum CAROLUM VIII. dico, in quem feliciter translatum, & à quo, quantumvis adulescente, fortiter defensum jus Andegavensium Principum fuisse audies, & Tibi interea reliquisse, præclarum exemplum, quod admireris. Si rogas, quibus præsidium? dicam quipiam

piam

piam, quod in re præfenti hic occurrit, & licet alii fortasse præterirent, ac negligenter, tamen neque Te non audire, neque me non dicere, res patitur.

Ecce enim, qua in æde Mauritianâ hic conditi sunt illi tui Majores, in eadem æde spectatur monumentum JOANNIS RELII Episcopi Andegavenfis: in cujus Epitaphio inscriptum est novum quoddam & rarum, & tantò magis memorabile elogium: fuisse illum suæ ætatis Philosophorum longè primum; virum vitiis curialibus impenetrabilem: qui conspiciante mente Procerum Regii sanguinis, lectus sit, ut pubescentis Regis CAROLI VIII. pectus sanctissimum efficèret: quique id, quantum licuit, effecerit. Non adscribo reliqua, quæ tamen minimè vulgare elogium addunt, cum ajunt, eum CHRISTI memorem, immemorem suæ senectutis, dum ardentè evangelizat, & gregi invigilat, occubuisse. Sed hoc dico: cum Ecclesia Andegavenfis talem custodem (cujus impenetrabilem vigilantiam vocare possum, qualem SCIPIONIS Asiatici fuisse ait MARCELLINUS Lib. XVII.) (*) Regi dedit, & Franci Proceres legerunt, quem Aula ipsa obstupuit, ne ab aulicis quidem illecebris potuisse corrumpi.

Fateor hodie monstrum quoddam posse videri, ut Poëtæ fingunt, suum *Pelidem* ἀτροπον (**), sed tamen tam adamantinum præfidium

(*) Cap. II.

(**) Immutabilem,

filium
esse cū
nescire
major a
prædica
Majorum
virum,
Regis &
rum pe
adversu
ociem re
re ipsi a
pubere et
nensia, n
iret, ex
quasi lor
illum ve
tatis vari
Comitor

Perdavit
quodque,
proficiscen
cipum jus
perfecerit,
Roma Regi
magis dice
nollet, ut
subacta ita
graviter m
S. CLARE I

fidium & Regi necessarium, & hic inventum esse cùm lapides ipsi fateantur, tuâ interest non nescire. Ego non laudabo hunc RELIUM, quòd major avunculus meus fuerit (tametsi laudanti, prædicantique talem, quem inter domesticas Majorum meorum imagines referre possum, virum, nemo non ignoverit) sed quòd magni Regis & adolescentiam rectè rexit, & tenerum pectus sanctissimis virtutibus armaverit adversùs vim aulicæ nequitiae: cujus quidem aciem retundi posse, novo suo exemplo, & re ipsâ docebat: quòdque, cùm à Rege impubere coacta essent magna illa comitia Turo-nensia, rogatus, lectusque, ut oratione præ-iret, exorsus à commendatione concordiae, quasi longè prospiceret hæc tempora, veterem illum versiculum, tanquam oraculum, vel potiùs vaticinium (sicuti didici ex actis illorum Comitiorum) ingemiscens repetiit:

En quo discordia cives

Perduxit miseros?

quòdque, cùm Rex comitem habere voluisset proficiscens in Italiam ad Andegavensium Principum jus asserendum, literatâ illius legatione perfecerat, quod vix ullis armis potuisset, ut Roma Regi Franco pateret. Sed quod nunc magis dicere volo, illud est, quòd RELIUS noster, ut Regem adolescentem tanquam de subactâ Italiâ triumphantem, exultantemque graviter moneret, ostendit in Neapolitanâ æde S. CLARÆ sepulchrum, marmoreamque effi-

E
giem

giem Andegavenſis ROBERTI Regis clariffimi,
& quod in ejus ſepulcho inſcriptum legitur :

Aſpice Robertum multâ virtute reſertum.

idem ſæpius ingeminans, copioſè expoſuerit, cur id meritò diceretur : quibûſve virtutibus, quâ pietate, juſtitiâ, ſapientiâ, doctrinâ, literarum præſidiis cincta, ibi placidè ROBERTUS regnarit annis plus quam XXX., ubi alii Franci vix paucis annis conſiſtere potuerunt : & Italiæ tam fuerit carus, ut & Florentina Republica, quantumvis & libera, & ſuæ libertatis amans, talem Dominum habere optaverit, habueritque. Fuiſſe quidem fortâſſe, avito exemplo, nimis vehementem Guelphæ factionis patronum : verùm egregiam tamen fuiſſe Theſim, quam ſequebatur, Eccleſiam eſſe defendendam, eique ſuccurrendum eſſe : tamenſi fortè aliquando potuerit (ût fit) in hypothefi vel aberrare, vel modum non tenere. Cæterùm in amore virtutis, & doctrinæ, & legum civilium mirabiliter excelluiſſe.

Cùm autem non procul à ROBERTI ſepulchro ſpectaretur recens monumentum ALPHONSI Arragonii, qui eſt adverſarius Andegavenſium fuerit, eôſque de poſſeſſione Regni Neapolitani dejecerit, ût illius Nepotes ejiciebat Rex CAROLUS, tamen quia (ût ait vetus Poëta) fas eſt ab hoſte doceri, & in adverſario quoque laudanda virtus, & doctrina eſt, oportunè cum ALPHONSO illo comparabatur ROBERTUS,

ROBERTUS,
tam co
centum
re fecer
ROBERTU
rator Fi
fundatori
cebatur
quoque
queretur
ſignibus,
ret videt
librum ag
telligeret

At
eſt alter
Hiſpania
que alter
numerabat
riſſe poter
Quid non
magno, &
excitaret,
in Jurispr
in Hiſpani
tam ante
peraret, v
ipſâ quoq
felicituſque
ROBERTI
Regiſque

BERTUS, & utriusque incredibilis cura literarum commendabatur: & quod ALPHONSUS centum post ROBERTUM annis illic in eo genere fecerat, ut ROBERTUM imitaretur, sicuti ROBERTUS, quod centum ante se annis Imperator FRIDERICUS II. Neapolitanæ Academiæ fundator fecerat, imitatus erat, egregium dicebatur, dignumque exemplum, quod Rex quoque Francus spectaret, admiraretur, sequeretur, superaret: cùmque in ROBERTI Insignibus Andegavensibus Lilia Franciæ lubenter videret, tum verò ALPHONSI illius insignia librum appictum non temerè præ se ferre intelligeret.

Atque tum quidem facta quoque mentio est alterius ALPHONSI, doctissimi nempe illius Hispaniæ Regis, quem decimum vocant, quemque alter ille octavo gradu inter suos majores numerabat, & ROBERTUS noster propius cognovisse poterat, & lubenter (credo) imitabatur. Quid non autem ille ALPHONSUS fecerat, ut magno, & regio animo artes, & disciplinas excitaret, conservaret, illustraret? ô si, quod in Jurisprudentiæ novo Corpore colligendo in Hispaniâ inchoaverat, ut Pandectas, centum ante annis in Appuliâ repertas etiam superaret, vel ROBERTUS, vel Rex Francus, in ipsâ quoque Appuliâ, jus dicens, tentasset, feliciusque absolvisset? Sed ut monumentum ROBERTI memoriam talium Regum excitabat, Regisque CAROLO prolixè commendabat; sic

non fuit prætermiffum, quod eo tempore præ-
 fenderat memorabile exemplum MATHIÆ COR-
 VINI in Hungariâ regnantis, qui paulò ante
 adventum Regis CAROLI, uxorem duxerat
 BEATRICEM Neapolitanam, & extinctâ familiâ
 ROBERTI, Pannoniæ Regnum non doctrinâ mi-
 nùs, quàm armis tuebatur, ornabátque. Tan-
 ta quidem certè illius CORVINI admiratio tunc
 concitata est, ut Rex CAROLUS eum non mul-
 tò post, per Legatos ampliffimos, ad amici-
 tiam cupidiffimè invitaverit. O fi de Legu-
 lejis juris decoctoribus, atque contortoribus
 ftatuiffet, quod MATHIAS ille de talibus Dico-
 raphis, qui eum ex Neapoli fecuti erant in
 Hungariam, fapienter, fortiterque ftatuit?
 Nondum dixi, quod minimè hìc aut præter-
 eundum, aut diffimulandum est.

RELIIUS ille nofter narrare solebat (quod
 abs patre meo, qui illum audivit, accepi)
 cùm ad fe pulchrum ROBERTI ex pofita eflent,
 quæ de eo Rex CAROLUS audire debebat, pro-
 latum fuiſſe FRANCISCI PETRARCHÆ Librum *Re-
 rum Memorandarum*, ex eoque verba Regi re-
 citata eſſe, quæ longioris fermonis argumen-
 tum dederunt: dico hæc illis FRANCISCI de
 ROBERTO verba:

Cùm die quodam multa colloquens ex me qua-
 fiſſet, cur tam ſero eum viſitaſſem: incidit,
 neſcio, quomodo Francorum Regis mentio, in-
 terrogante eo, unquamne in illius Aulâ fuiſſem?
 reſpondi, ne unquam quidem me cogitaſſe eâ de
 re.

re. Sa
 (inquan
 vosus q
 pertate
 Regum
 rem, ne
 audiffe
 ftudium
 reſpondi
 eum fili
 Quid at
 tunc affe
 ti omne
 diſſe un
 infrem
 quanta
 frons t
 (ſingula
 caput ex
 voluntates
 multo chor
 Et ſi alter
 denate, q
 Philoſophi
 veneration
 quantum p
 ciffimus t

Quæ
 recitata,
 adoleſcent
 & Progreſſe

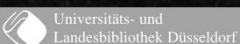

re. Subridente eo, & rationem flagitante, quia (inquam) illiterato Regi inutilis, & insuper onerosus esse non placuit, dulcius mihi est cum paupertate meâ fœdus ratum servare, quàm tentare Regum limina, in quibus nec quenuquam intelligerem, nec intelligerem à quoquam. Tunc adiecit, audiisse se, quod Primogenitus Regis, literarum studium non negligeret: cui ego, idem me audiisse respondi, verum id patri molestum: & ferunt eum filii Præceptores pro suis hostibus ducere. Quod an verum sit, neque nunc assero, neque tunc asserui: sed ita famam loqui: atque id mihi omnem adeundi cogitationem vel tenuem præcidisse narravi. Quo audito ille generosus spiritus infremuit, & toto corpore coborruit: & post aliquantum silentii fixis in terram oculis, & ut frons testabatur, non sine magnâ indignatione (singula enim, ac si præ oculis haberem, teneo) caput extulit, & ait mihi: sic sunt judicia, & voluntates variæ. At ego juro, dulciores, & multò chaviores mihi literas esse, quàm Regnum, & si alterutro cavendum sit, æquanimius me diademate, quàm literis cariturum. O vox verè Philosophica, & omnium studiosorum hominum veneratione dignissima, quantum mihi placuisti? quantum studiis calcæar addidisti? Hæc ille doctissimus PETRARCHA.

Quæ quidem cum in re præsentī essent recitata, interprete præsertim RELIO nostro, adolescentem Regem CAROLUM, qui audiebat, & Procères, qui ei aderant, mirificè commo-

de eo temporē
lum Matrā
, qui paulo
uxorem duc
& extincte
non doctrin
rnabatque
vi admiratio
is eum non m
imos, ad m
O si de Le
e contortor
e talibus Di
secuti erant
terque statu
hic aut præ
est.
re solebat (q
adivit, acce
exposita esse
e debebat, p
chæ Librum
e verba Regi
monis argum
llis FRANCISCI

loquant ex me
cristianis: ma
Regis mentis
illis dicitur
me arguere

viffe dicuntur. Falli eos, qui notari putabant Regem JOANNEM, ejusque filium CAROLUM, quem & postea sapientem appellarunt, & literarum studiis valde favisse verum est, indicabat ratio temporum. Mortuus est enim ROBERTUS aliquot annis, antequam JOANNES Rex Franciæ fuerit. Regem ergo PHILIPPUM VALESIIUM, & ejus filium JOANNEM tunc Principem Andegavensem indicari, admonuit RELIUS: tametsi, quam de eo Rege famam esse narrabat PETRARCHA, ut mendacem refutarit, sicuti Francici nominis interfuit, talem infamiam refutari. Et verò quis credat PHILIPPUM illum avunculo suo ROBERTO tam dissimilem fuisse? Ego quidem certè nuper quoddam ejus Rescriptum legi de juris Academiâ Aureliâ; in quo ille laudat patrum sui Regis PHILIPPI PULCHRI liberalem curam scholæ eruditæ, Legumque Romanarum. An non potiùs hostes esse suos judicasset, qui talium literarum ad gubernationem Regni necessariarum, imperitum esse voluissent filium, & hæredem suum? An unius THEODOSII fuit, quod cum filio suo ARCADIO præceptorem daret ARSENIUM virum sanctissimum, tam valde præceperit, ei ut pareretur; tamque valde voluerit filium rectè institui, & erudiri, quàm graviter pronunciat, Regno, & Imperio indignum fore, nisi talis esset. Sed fuerit sanè PHILIPPI VALESII aliquis error, & imperitia, qualis est multorum: tamen illud saltem admirabile tantò magis est, quòd ejus nihilominus filius JOANNES

lite-

lteras am
Sit sanè hu
& quodam

Ad Ri
jecit, quo
stolâ scrip
quàm stud
verò: quâ
CAROLO Re
nopolitani
est, Majesta
NIANI form
decoratam,
& eadem T
ROBERTO e
tuæ victor
urbe curr
studiorum e
dam cum m
veluti trium
est profectò.
aliquando vi
bus spectaba
ruberibus
raltrellis, ho
veris hastis s
tata esse à G
imitatore Ro
nunc signa
stibus trium

literas amaret. An quia Dux Andium erat?
 Sit fanè huic Principatui hoc veluti proprium,
 & quodammodo fatale.

Ad ROBERTUM Regem reversa oratio ad-
 jecit, quod idem PETRARCHA in quadam Epi-
 stolâ scripsit, cum geminis tam bellorum,
 quàm studiorum laureis ornatum fuisse. Age
 verò: quàm valde tunc Academia Neapolitana
 CAROLO Regi, qui & Imperatoris Constanti-
 nopolitani titulo, & diademate tunc donatus
 est, Majestatem imperatoriam, ex sui JUSTI-
 NIANI formulâ commendavit non solùm armis
 decoratam, sed etiam legibus armatam: tam
 & eadem Tibi optabit schola hæc tua: ut &
 ROBERTO etiam illo major sis, si, ut armatæ
 tuæ victoriæ, laureatum in hac laureatâ tuâ
 urbe currum, & triumphum Tibi decrevêre:
 studiorum civilium restitutio adjungat, quan-
 dam cum myrtho ovationem: quæ altera fuit
 veluti triumphus cujusdam togati species. Ita
 est profectò. ROBERTUS cum suis Florentinis
 aliquando victus audivit, sua vexilla, in qui-
 bus spectabantur Lilia Cyanæo in campo cum
 rubentibus (ut ait scriptor Novocomensis)
 rastrellis, hoc est, Andegavensia insignia, in-
 versis hastis solum verrentia, in triumpho por-
 tata esse à *Castrucio* quodam Lucensi, barbaro
 imitatore Romani moris triumphandi: Tu ea
 nunc signa victricia tam altè sustulisti, de ho-
 stibus triumphans, ut & ROBERTUS vindicem

Te agnitus sit. Sed quam illè lauream, triumphumque pluris fecit, optat ejus quoque gloria Te cumulari. Denique ut in ejus Epitaphio ipsi lapides acclamant (sicuti dixi) istud: *Aspice Robertum*: sic illius Manes de Te lubenter illud præcinunt:

*Aspice, ut insignis spoliis Marcellus opimis
Ingreditur, victorque viros supereminet omnes.
Hic rem Romanam magno turbante tumultu
Sistet eques; sternet Pænos, Gallumque rebellem.*

Sed ut antea Marcellæum templum virtutis, & honoris, quam viam ingredi debeas, indicavit, sic ROBERTUS adjiciet, *Marcellum* illum ne in expugnatione quidem Syracusanâ oblitum esse, quantum studiosis artium & literarum deberet: placidamque myrthum ovationis, laureato currui triumphali anteposuisse. Laudabit etiam, quod in eadem EUMENII oratione laudari leges, templum Herculis, & Musarum, quod *Fulvius Nobilior* extruxit, & abs Te quoque attolli volet.

Longior hic fortasse sum, quam deberem. Sed me tamen causa bona, justaque affectio fecit longiorem. Finem faciam, si verbum unum addidero. Ut in ROBERTO regnante agnoscimus singulare quoddam decus Andegavenſis nominis, & sanguinis, conjunctum cum Reipublicæ salutari præsidio,
quia,

quia, cum
Gothicis
eas in Itali
rursus ear
extincto,
que horrib
re, hoc e
& propè
rum est, t
mortuo Th
turum Im
ROBERTO fo
verè scripsit
ciscus: qu
dixerat Ant
idem scrip
Libro non
aliqui rame
do lamen
ergo & in e
cem Te esse
gurentur? P
turi erant p
tumque ren
nis in famil
oriretur. S
consolatus et

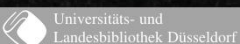
At tibi fo
Et post m

quia, cùm multis jam sæculis literæ omnes Gothicis tenebris obrutæ essent, primus ille eas in Italia excitavit, primusque tota Europâ rursus earum lumen accenderit: sic ROBERTO extincto, funus quoddam earum fuisse, idque horribili illâ tempestate, quâ illo tempore, hoc est anno MCCCXLIII. concussam, & propè exanimatam Neapolim fuisse proditum est, testatum esse fatemur. Denique ut mortuo THEODOSIO prædixit B. AMBROSIVS ruiturum Imperium Romanum, sic sublato ROBERTO solem extinctum, defecisse videri, verè scripsit ejus familiaris FLORENTINUS FRANCISCUS: quod quidem de morte PLATONIS dixerat Antiquitas. Bene tamen habet. Nam idem scriptor, ut se, & alios consolaretur, *Libro nono suæ Africæ* vaticinatus est fore, ut aliqui tamen Nepotes ipsius ROBERTI aliquando lumen illud rursus accenderent. Quidni ergo & in eorum numero Principem, & Ducem Te esse omnes boni optent, & fore augurentur? Prospiciebat vates ille, quales futuri erant proximi hæredes ROBERTI, quantumque tenebrarum, & barbaricæ confusio- nis in familiâ, Tragicis parricidiis discerptâ oriretur. Sed tamen hoc se, & alios vaticinio consolatus est:

*At tibi fortassis, si quid mens sperat, & optat,
Et post me victura diu, meliora supersunt*

nam ille laudat
optat ejan
Denique in
par (sicu
illus Mar
Marcellus opim
epemines om
vbante tam
illumque rebell
phum virtutis
i debeas, in
Marcellum illu
yracundiam ob
artium & liter
pyrum ovato
ali antepofit
n EUMENI or
Herculis,
ior extraxit,
n, quam debe
ona, jussaque ai
m faciam, si ven
n ROBERTO res
quoddam dec
fangvnis, co
alutari præfidi
qua

*Sæcula: non omnes veniet Lethæus in annos
Iste sopor: poterunt, discussis fortè tenebris,
Ad purum, priscumque jubar remeare Nepotes.
Tunc Heliconâ novâ revirentem stirpe videbis;
Tunc lauros frondere sacras, tunc alta resurgent
Ingenia, atque animi dociles.*

Equidem potius, quàm patiar id dici prædictum esse de ALPHONSO ARRAGONIO (qui tamen in Academiâ Neapolitanâ fuit veluti alter ROBERTUS: & videri posset fuisse ex posteris illius BLANCÆ, quæ ROBERTI nostri soror, JACOBO ARRAGONIO nupsit, coactò repudiare, quam habere volebat, uxorem filiam suæ sororis. Quæram in tuâ familiâ, & gente Valesiâ, quæ ex felici conjugio MARGARITHE quæ altera fuit soror ROBERTI, Princèpsque Andegavensis) & CAROLI Franci orta est, aliquos ROBERTI Nepotes, eosque rursus Andegavenses, ad quos id referatur. Et quia LUDOVICUS ille, de quo dixi, in solidum fortè non præstiterit, quicquid ROBERTI memoria desiderabat: optabimus, sperabimûsque fore, ut tua & accessione & successione id impleatur. Interea verò dum hæc spes Galliam tuam recreat, tot alioqui ærumnis afflictam, tantâque in iis desperatione debilitatam, petam, ut jungas cum iis, de quibus dixi, tuorum Majorum Imaginibus, quæ eò Te incitant, antiquiores veteris Galliæ vindices duos,

THEO-

THEODOS
olim de
eas refer
ille tuus
suo vate l
tam, dat

De
gnitudine
toto orbe

Que reg

dicitur ali
tas, nobilit
Majestater
nui ferent
stemmata
jam de liba
dò Hunga
ignorant A
gnum rursu
iplos quoq
dus, & cor
LUDOVICO I
poris: & C
loniâ eode
instituta aut
filia illius fu
materiam
Constantia
comparare

THEODOSIUM & CONSTANTIUM, & quas illa olim de utroque orationes habuit, ut ad Te eas refero, accipias eo animo, quo ROBERTUS ille tuus SCIPIONIS sui Africani historiam abs suo vate FRANCISCO descriptam, sibi que oblatam, datam, dicatam accepit.

De Andium Principibus, & eorum magnitudine, atque amplitudine, quæ tanta fuit toto orbe terrarum, ut verè cecinerit:

Quæ regio in terris nostri non plena laboris?

dicetur aliàs magis copiosè, quod illius dignitas, nobilitásque meretur. Non enim illius Majestatem vel oblivione, vel ignorantia minui ferendum est: & quæ occurrunt dispersa stemmata, colligenda sunt: & præter id, quod jam delibavi, LUDOVICUS ille magnus non modò Hungariæ, sed & Poloniæ Rex (quem qui ignorant Andegavensem fuisse, ignorant magnum rursus decus stirpis Andegavensis, quod ipsos quoque Tartaros perculit, conjungendus, & comparandus erit cum altero Magno LUDOVICO I. Duce Andegavensi ejusdem temporis: & Cracoviensis Academia in mediâ Poloniâ eodem, quo hæc Andegavensis, anno instituta auspiciis mulieris Andegavensis, quæ filia illius fuit, novam tuæ Gentis prædicandæ materiam suppeditat: ut & liceat familiam Constantianam, vel Theodosianam cum tuâ comparare. Sed majus ea res volumen requirit:

quirit: quod ubi Tu requires, operam dabo, ut quanta hujus Andegavensis Principatus majestas olim fuerit, magis intelligatur, & quæ de tuo concitata propterea nunc expectatio sit, magis scias. Quid præterea? Dixit de THEODOSIO PACATUS, ut Rhetor, & pro patre tantum dixit unâ, brevique oratione: de quo similiter CLAUDIANUS dixit, ut Poëta. Ego & ut jurisconsultus, & in solidum, de eo dicere justo Commentario, si tantum otii mihi largiaris, vellem: non modò, ut ejus historiam totam, quæ est annorum XVI. suo ordine, sed & illius leges singulas, quæ multæ sunt, & præclaræ, & tuâ cognitione, professione, que meâ dignæ, exponam, ubi ubi licebit.

Andeg. VII. Id. Mart. MDLXX.

Ex

Ex C

THE

Imenso de
Hinc proci
Classica, l
Ille Caled
Qui medi
Terribilis
Littoris, a
Quid rigor
Ignatumque
Orcaes, in
Scotorum ca
Quis calor o
Aethiopum,
Vergurum
Gorgoneos
Hesperidam

(*) de IV

Ex CLAUDIANI Panegyrici VII.

AD

THEODOSII Filium HONORIUM

ann. IV. Cos. (*)

*T*erræ dominos, pelagique futuros
 Immenso decuit rerum de principe nasci.
 Hinc processit avus, cui post Arctoa frementi
 Classica, Massilas adnexuit Africa lauros.
 Ille Caledoniis posuit qui castra pruinis,
 Qui medios Libyæ sub casside pertulit æstus,
 Terribilis Mauro, debellatorque Britanni
 Littoris, ac pariter Boreæ vastator, & Austri.
 Quid rigor æternus, quid cæli sydera profunt?
 Ignotumque fretum? maduerunt Saxone fuso
 Orcades, incaluit Piætonum sanguine Thule.
 Scotorum cumulos flevit glacialis Hyberne.
 Quis calor obsistit forti? per vasta cucurrit
 Aethiopum, cinxitque novis Atlanta manipulis.
 Virgineum Tritona bibit, sparsosque venenis
 Gorgoneos vidit thalamos, & vile videntes
 Hesperidum visit, quos ditat fabula, ramos

Arx

(*) de IV. Cons. Honor. v. 22.

*Arx incensa Jubæ, rabies Maurusia ferro
 Cessit, & antiqui penetrantia diruta Bocchi.
 Sed laudes genitor longè transgressus avitas
 Subdidit Oceanum sceptris, & margine cali
 Clausit opes, quantum distant à Tigride Gades,
 Inter se Tanais quantum, Nilusque relinquunt.
 Hæc tamen innumeris per se quæsitâ Trophæis,
 Non generis dono, non ambitione potitur.
 Digna legi virtus, ultro se purpura supplex
 Obtulit, & solus meruit regnare rogatus.
 Nam cum barbaries penitus commota gementem
 Irrueret Rhodopen, & mixto turbine gentes
 Jam deserta suas in nos transfunderet Arctos,
 Danubii totæ vomerent cum prælia ripæ,
 Cum getecis ingens premeretur Mysia plaustris,
 Flavâque Bistonios operirent agnuna campos:
 Omnibus afflicta, & vel labentibus ictu,
 Vel prope casuris, unus tot funera contra
 Restitit, extinxitque faces, agrôsque colonis
 Reddidit, & leti rapuit de faucibus urbes.
 Nulla relicta foret Romani nominis umbra,
 Ni pater ille tuus jam jam ruitura subisset
 Pondera, turbatâque ratem, certâque levasset
 Naufragium commune manu. Velut ordine rupto,
 Cum procul insanæ traherent Phæetonta quadrigæ
 Sæviretque dies, terrâmq; & stagna propinqui
 Haurirent radii, solito cum murmure torvus*

Sol

Sol occu
 Agrocere
 Machina
 Imperium
 Servator
 Tradita,
 Per vari
 Tractibus
 Hunc sibi
 Ausus uter
 hostis jug
 Suadebat,
 Hic voca
 Procidus.
 Hic cogus
 Dissimiles.
 Deducus, a
 Amisâ speci
 In cultus va
 Olati, gla
 Et vitam, ve
 Qui modo ra
 In quos jam
 Non hostes v
 Damnat voc
 Amborum p
 Decidit in fi

Sol occurrit equis, qui postquam rursus heviles
 Agnovere sonos, rediit meliore Magistro
 Machina, concentusque poli, rursusque recepit
 Imperium, flammæque modum: sic traditur illi
 Servaturque oriens: At non pars altera rerum
 Tradita, bis possessa manu, bis parva periclis.
 Per varium gemini scelus erupere Tyranni
 Tractibus occiduis, hunc sevea Britannia fudit,
 Hunc sibi Germanus famulum delegerat exsul,
 Ausus uterque nefas, domini respersus uterque
 Infantis jugulo: novitas audere priori
 Suadebat, tantumque dabant exempla sequenti.
 Hic nova moliri præceps, hic querere tuta
 Providus, hic fufis, collectis viribus ille:
 Hic vagus excurrrens, hic inter claustra reductus
 Dissimiles. sed morte pares evadere neutri
 Dedecus, aut mixtis licuit procumbere telis.
 Amisâ specie, raptisque insignibus ambo
 In vultus rediere suos, manibusque revinctis
 Oblati, gladiis submitunt colla paratis,
 Et vitam, veniamque rogant. Proh damna pudoris,
 Qui modò tam densas nutu movere cohortes,
 In quos jam dubius se se libraverat orbis,
 Non hostes victore cadunt, sed iudice fontes
 Damnat voce reos, petiit quos Marte tyrannos
 Amborum periere Duces; hic sponte carinâ
 Decidit in fluctus: illum suus abstulit ensis.

Hunc

*Hunc Alpes, hunc Pontus habet: solatia caesis
 Fratribus, hæc ultor tribuit, necis auctor uterque
 Labitur: Augustas par victima mitigat umbras.
 Has dedit inferias tumulis, juvenumque duorum
 Purpureos meritò placavit sanguine Manes:
 Illi justitiam confirmavere triumphi.
 Præsentes docuere Deos: hinc secula discant,
 Indomitum nihil esse pio, tutumque nocenti.
 Nuntius ipse suis longas incognitus egit
 Prevento rumore vias: inopinus utrumque
 Perculit, & clausos montes ut plana reliquit.
 Exstruite immanes scopulos, attollite turres;
 Cingite vos fluviis, vastas opponite sylvas,
 Garganum Alpinis, Appenninumque nivalem,
 Permixtis sociate jugis, & rupibus Hennum
 Addite Caucasæis, involvite Pelion Ossæ.
 Non dabitis murum scelere: qui vindicat, ibit:
 Omnia subsident meliori pervia causæ.
 Nec tamen oblitus civem cedentibus atrox
 Partibus infremuit: non insultare jacenti
 Malebat, mitis precibus, pietatis abundans,
 Pænæ parcus erat, paci non intulit iram,
 Post acies odii idem, qui terminus armis.
 Profuit hoc vincente capi, multosque subactos
 Aspera laturæ commendavere catenæ.
 Magnarum largitor opum, largitor honorum,
 Pronus, & in melius gaudens convertere fata.*

Hinc

*Hinc am
Hinc nat
Nasceris.*

Ex ejus

Interea

Bellatorum

Prob crim

Barbarus

Septimæque

Jun Princ

Colligit A

Euphrates

Fluviferos

Armenii t

Quælibet tua

Arbor erat;

Optatas audi

Tempestate t

Ut leo, que

Uberibus sed

Unque peder.

Jun negat i

Getulo come.

(*) de III

Hinc amor, hinc validum devoto milite robur.

Hinc natis mansura fides, hoc nobilis ortu

Nasceris, æquevâ cum majestate creatus.

Ex ejusdem CLAUDIANI Panegyri VI. ad
eundem HONORIUM (*)

Interea turbata fides, civilia rursus

Bella tonant, dubiûmque quatit discordia mundum.

Prob crimen superum! Longi prob dedecus ævi!

Barbarus Hesperias exsul possederat urbes,

Sceptraque dejecto dederat Romana clienti.

Jam Princeps molitur iter, gentèsque remotas

Colligit Aurora, tumidus quascunque pererrat

Euphrates, quas lustrat Halys, quas ditat Orontes,

Thuriferos Arabes saltus, vada caspia Medi

Armenii Phasin, Parti liquère Nyphaten.

Quæ tibi tunc Martis rabies? quantusque sequendæ

Ardor erat; quanto flagrabant pectora voto,

Optatas audire tubas, campique cruentâ

Tempestate frui, truncisque immergere plantas:

Ut leo, quem fulvæ matris spelunca tegebat,

Uberibus solitum pasci, cùm crescere sensit

Ungue pedes, & terga jubis, & dentibus ora:

Jam negat imbelles epulas, & rupe relictâ

Getulo comes ire patri, stabulisque minavi

Aestu-

(*) de III. Cons. Honor. v. 63.

Aestuât, & casî terga absorbere juvençi (*)
Ille vetat, rerûmque tibi commendat habenas,
Et sacro meritos ornat diademate crines:
Tantaque se rudibus pietas ostentat in annis.
Sic ætas animo cessit, quereventur ut omnes
Imperium tibi serò datum, victoria velox
Auspiciis effecta tuis, pugnas uterque:
Tu fatis, genitorque manu, te propter, & alpes
Invadit faciles: cauto nec profuit hosti
Munitis hæsisse locis, spes irrita valli
Concidit, & scopulis patuerunt claustra revulsi.
Te propter gelidis Aquilo de monte procellis
Obruit adversas acies, revolutaque tela
Vertit in authores, & turbine repulit bastas.
O nimium dilecte Deo, cui fundit ab antris
Aeolus armatas hyemes, cui militat æther,
Et conjurati veniunt ad classica venti.
Alpinæ rubuere nives, & frigidus amnis
Mutatis fumavit aquis, turbâque cadentum
Staret, nî rapidus juvisset flumina sanguis.
At ferus inventor scelerum trajecerat altum,
Non uno mucrone latus, duplexque tepebat
Ensis, & ultrices in se converterat iras.

LA-

(*) WALCHIUS cum HEINSIO legit:

Aestuât, & celsi tabo sordere juvençi

